

กลุ่มชาติพันธุ์ข่า-บรู : การสร้างและการปรับเปลี่ยน อัตลักษณ์

The Bru in Ban Phoe Village:
Invented and Adjusted Identities

สมใจ ศรีห้ำ
Somjai Srila

บทคัดย่อ

ในการศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวบรูเพื่อศึกษาเงื่อนไขที่มีผลต่อการคงอยู่และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวบรูและเพื่อให้อธิบายและในเชิงนโยบายและเชิงวิชาการต่อการอยู่ร่วมกันของสังคมภายใต้วัฒนธรรมพหุวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าชาวบรูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก กลุ่มย่อยมอญ-เขมร ชาวบรูบ้านโพธิ์ มีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากแขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว เมื่อครั้งที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองและมีการกดขี่ใช้แรงงานพวกเขา ชาวบรู เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในจำนวนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในลาว ที่ถูกเรียกว่า ข่า ซึ่งคำว่าข่า หมายถึง ข่าทาส ซึ่งแสดงถึงสถานภาพที่ด้อยต่ำ ชาวบรูเรียกตนเองว่า “บรู” แปลว่าคน หรือคนภูเขา วัฒนธรรมชาวบรูหลายๆ อย่างที่เคยเป็นธรรมแดนทางชาติพันธุ์ของกลุ่มลางเลือนไปท่ามกลางการผสมผสานทางวัฒนธรรมท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะวัฒนธรรมลาวอีสานที่มีความโดดเด่นซึ่งมีผลต่อการสร้างปรับเปลี่ยนและผลิตซ้ำอัตลักษณ์อย่างต่อเนื่อง ภายใต้สถานการณ์การปฏิสัมพันธ์ที่มีกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ชาวบรูเลือกใช้วัฒนธรรมบางอย่างมาเป็นกลไกในการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของกลุ่ม เช่น บุญเดือนสาม

สร้างใหม่ทางประวัติศาสตร์ โดยผูกโยงประวัติศาสตร์ของการมีเชื้อสายขอมกับหลักฐานจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การสร้างภาพตัวแทนของกลุ่มใหม่ในฐานะผู้มีอำนาจ โดยการอาศัยกลไกการพัฒนาตามนโยบายของรัฐและการสร้างเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ ก้าวขึ้นสู่การมีอำนาจทางการเมือง และทางเศรษฐกิจ เงื่อนไขที่สำคัญที่มีผลต่อการสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชาวบรูบ้านโพธิ์ ที่สำคัญได้แก่ สถานการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ภายใต้สำนึกทางประวัติศาสตร์ และการอยู่ภายใต้โครงการทางการเมืองใหม่ที่ตนเองสังกัดหรือรัฐชาติไทย การอยู่ร่วมกันภายใต้พหุสังคม ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แม้จะมีการติดต่อสัมพันธ์กันท่ามกลางการระแวดระวังและดูท่าที่ซึ่งกันและกัน มีความขัดแย้งบ้างแต่ความขัดแย้งนั้นไม่รุนแรงเพราะแต่ละกลุ่มก็พยายามจะเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการปรับตัวอยู่ร่วมกัน เพียงแต่การเรียนรู้ดังกล่าวต้องใช้เวลาโดยเฉพาะเวลาที่จะต้องทำความเข้าใจความคิดความรู้สึกของซึ่งกันและกัน กล่าวโดยสรุป ภายใต้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ชาวบรูมีการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์อยู่ตลอดเวลาให้สอดคล้องกับสถานการณ์

Abstract

The Bru are a Mon-Khmer ethnic subgroup who speak an Austroasiatic language. Bru translates into English as “human” or “mountaineer.” The Bru immigrated from Savannakhet province in Laos to Ban Phoe village I, in Nong Khai province (Si Chomphu sub-district, Soh Phi Sai district). The Bru are one of various ethnic groups in Laos who were enslaved during French colonization and were given the derogatory name Kha, meaning “slave”. The Bru have to invented and adjusted identity under changing situation. The Bru apply customs, culture and myth as ethnic boundary. For example, Boon Duan Sam festival and Nang Sri Chom Poo Myth. They invented new representative group from the slave to the power man by various government policies. Their culture is difference to another groups result to problem when they interact with other group but not serious because of its adjustment. In conclusion, the Bru have to invented and adjusted themselves under changing situation, therefore, their identity has never been fixed. The ethnic invention of Bru people in the Pho village according with reflected the way to change their identity under changing situation.

เกริ่นนำ

การปรับตัวทางวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นประเด็นสำคัญในเชิงการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม บริบทโลกาภิวัตน์ ความผันผวนทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมเป็นปัจจัยซ้อนที่มีผลอย่างยิ่งต่อการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นโนทัศน์เรื่อง วัฒนธรรมแบบพหุลักษณะ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงเป็นมโนทัศน์ที่สำคัญในการศึกษาวัฒนธรรม โดยเฉพาะความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเรื่องเชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ (สุริชัย หวันแก้ว, 2547) การศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับความสนใจศึกษาในประเด็นต่างๆ ประเด็นเรื่องสำนึกความเป็นชาติพันธุ์เป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสนใจ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เข้ากับสังคมใหญ่ สำนึกความเป็นชาติพันธุ์นำมาซึ่งความเข้าใจถึงความรู้สึกของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ การสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มในการวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสนใจกับทั้งเรื่อง สำนึกทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ในการอยู่ร่วมกับสังคมใหญ่ของกลุ่มชาติพันธุ์บรู

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีประชากรมากถึงกว่า 20 ล้านคน และมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ประชากรส่วนใหญ่หรือประมาณร้อยละ 73 หรือประมาณกว่าสิบล้านคนพูดภาษาลาวอีสาน ซึ่งเป็นภาษากลางของภาคอีสาน โดยพบพูดทั้ง 19 จังหวัด แต่พูดหนาแน่นในเขตอีสานตอนบน ในขณะเดียวกันก็มีผู้ที่พูดภาษาอื่นอีกกว่า 20 ภาษา ลักษณะของกลุ่มภาษาและชาติพันธุ์ในเขตอีสานมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ อีสานใต้ซึ่งอยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำชี-มูล ประกอบไปด้วย 9 จังหวัดได้แก่ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร ชัยภูมิและร้อยเอ็ด เป็นเขตของกลุ่มชนที่พูดภาษามอญ-เขมร ตระกูลออสโตรเอเชียติกเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในเขตอีสานเหนือซึ่งประกอบไปด้วย 10 จังหวัด ได้แก่ เลย อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนมและมุกดาหาร เป็นเขตของกลุ่มน้ำโขง และแม่น้ำสงคราม ประกอบไปด้วยกลุ่มชนต่างๆ หลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มภาษาตระกูลไท

และกลุ่มภาษาตระกูลมอญ-เขมรโดยเกือบทั้งหมดมีประวัติการอพยพมาจากฝั่งลาว ในช่วงต่างๆของประวัติศาสตร์อีสาน ภาษาของคนส่วนใหญ่ได้แก่ ภาษาลาวอีสาน มีกลุ่มภาษาตระกูลไท-ลาวอื่นๆในภาคอีสาน ในเขตอีสานเหนือได้แก่ ภาษาไทเลย ภาษาผู้ไทย ภาษาญ้อ มีผู้พูดภาษาละประมาณร้อยละ 2-2.5 หรือประมาณ 500,000 คน ส่วนภาษากะเลิง โย้ยและพวน จำนวนไม่ถึงร้อยละ 1 สำหรับภาษาตระกูลมอญ-เขมรในเขตนี้ส่วนที่มีประวัติอพยพมาจากฝั่งลาวได้แก่ ภาษาโซ-ข้า/บรู ประมาณ 70,000 คน (สุริยา รัตนกุลและคณะ, 2542)

กลุ่มชาติพันธุ์ข้า หรือ บรู ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรน้อยในภาคอีสาน โดยเฉพาะข้า หรือ บรู ที่ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดหนองคาย ที่อพยพมาจากประเทศลาวและอยู่ในสังคมแห่งนี้มาเป็นเวลานาน มีการปรับตัวอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอย่างผสมผสาน แต่ก็ยังมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่ทำให้คนกลุ่มอื่นสามารถจำแนกชาวข้าออกจากกลุ่มชนส่วนใหญ่ได้ อย่างไรก็ตาม ชาวข้า-บรูในชุมชนแห่งนี้ซึ่งเรียกตนเองว่าบรูก็ไม่ค่อยมีใครรู้จักและให้ความสำคัญที่จะทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจวิถีทางสังคม วัฒนธรรม ผ่านการศึกษาชีวิต ความเป็นอยู่ สำนึกทางชาติพันธุ์ การสร้างอัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ภายใต้สภาวะทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อเปิดข้อมูลอีกหน้าหนึ่งสู่สาธารณชน ให้รับทราบชีวิตความเป็นอยู่ของอีกกลุ่มชาติพันธุ์ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะขอใช้คำว่าบรู ในการเรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ตามคำเรียกของเจ้าของกลุ่ม

ชาวบรู : การสำรวจเบื้องต้น

ชาวบรูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกกลุ่มย่อยมอญ-เขมร ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในกลุ่มตระกูลเดียวกันที่อาศัยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ กวย ญาย โซ เยอ เป็นต้น ชาวบรูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลกลุ่มย่อยมอญ-เขมร กลุ่มกตู่(ไพฑูรย์ มีกุล, 2531, จิตกร โพธิ์งาม, 2536 และสุริยา รัตนกุล, 2542) เป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานใน

ประเทศไทยมาช้านานในเขตลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำมูลตอนล่าง ชาวบรูมีถิ่นกำเนิดดั้งเดิมอยู่ในแขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวันและแขวงอัตปือของลาว ซึ่งเมื่อกว่าร้อยปีก่อน(ก่อนพ.ศ. 2436) ยังเป็นดินแดนของราชอาณาจักรไทย ชาวบรูอพยพมาอยู่ในท้องที่จังหวัดมุกดาหารในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นส่วนมาก (ไพฑูริย์มิกุล,2531)

จากการศึกษาของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2503) และจิตร ภูมิศักดิ์ (2519) พบว่าบริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์บรูเดิมเป็นอาณาจักรเจนละซึ่งเป็นอาณาจักรขอมโบราณเมื่อคริสตวรรษที่ 6-7 (ไทยโบราณเรียกเขมรโบราณว่าขอม ดังนั้นขอมจึงหมายถึงเขมร) เมื่อครั้งที่เขมรยังเรืองอำนาจเคยมีอิทธิพลครอบคลุมจากลาวกลาง ลาวใต้ขึ้นมาถึงบริเวณแขวงเวียงจันทน์ปกครองขอมโบราณในเขตลาวกลางลาวใต้ จนเมื่อเขมรเสื่อมอำนาจลงลาวใต้มาปกครองขอมโบราณต่อ ดังปรากฏตามพงศาวดารเมืองหลวงพระบาง ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า แดนดินประเทศลาวก่อนที่จะเข้ามาเป็นเจ้าของนั้นมีชนชาติอื่นตั้งภูมิลำเนาอยู่ก่อน คือ

1. ชนชาติละว้าหรือลัวะ ซึ่งเป็นเจ้าของถิ่นเดิม ภายหลังเรียก “ข่า” เช่นในเขตฟองสาลี สิบสองปันนา เรียกพวกข่าละว้า ข่าลัวะ

2. ชนชาติขอม เข้ามาครอบครองภายหลังเมื่อพวกละว้าเสื่อมอำนาจลง

ตามพงศาวดารเมืองหลวงพระบางเล่าถึงเรื่องราวดังกล่าวว่า เมื่อขุนลอยกไพร่พลลงมานั้นได้ต่อสู้กับข่า กับฮางแย่งเมืองชะวา(หลวงพระบาง) แล้วจับได้พวกนี้ให้ไปอยู่ตามป่าตามเขาเมืองภูคา ได้รับกับขุนเด็ด ขุนคาน โอรสของนางฮีผีเสื้อที่เชียงฮวด หรือซังมวก(ขี้มวก) ชนะ พวกหลังนี้คงจะเป็นพวกขอม แล้วตั้งชื่อเมืองชวาเป็นราชธานีของประเทศล้านช้างเมื่อพ.ศ. 1239 ภายหลังเปลี่ยนนามเมืองเป็นเชียงคอง เชียงทอง นับแต่นั้นมาชนชาติลาวก็พากันหลั่งไหลเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในดินแดนล้านช้างและเคลื่อนย้ายลงไปทางใต้ของลาว พวกละว้าและพวกขอมบางส่วนหนีไปอยู่ตามป่าตามเขาออกไปกลายเป็นพวกข่า ขมุ ข่าเม็ด ข่าต่างๆ และพวกอยู่ใกล้เคียงกับลาว ชาวลาวก็เรียกลาวเทิง พวกขอมที่ไม่ยอมอยู่เป็นข้าทาสพวกลาวก็อพยพไปอยู่ยังประเทศเขมรหรือกัมพูชาทุกวันนี้(บุญช่วยศรีสวัสดิ์, 2503)

สำหรับที่มาของคำว่าชา จิตร ภูมิศักดิ์(2519: 456)ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ความเป็นมาของ คำสยาม ไทลาว ขอม ว่า “ต้นกำเนิดเดิมของชื่อชา เป็นภาษาลาว ไทยเรายืมชื่อนี้มาจากลาวได้อีกทางหนึ่ง มีชื่อที่ไทยเราคิดเรียกขึ้นเอง ซึ่งในภาษาลาวได้นั้นคำว่าชา ก็คือชาทาส (ชืชา=ชืชา; ข่อยชา=ข่อยชา)”

ทำไมจึงเรียกชนชาติหนึ่งเป็นชา จากการศึกษาเรื่องราวของชนพื้นเมืองในประเทศต่างๆ ได้แก่ พม่า จีน และลาว พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกเรียกว่าชาในประเทศดังกล่าวมักจะมีประวัติเคยเป็นชนพื้นเมืองในประเทศนั้นมาก่อนภายหลังถูกรุกราน และถูกกวาดต้อนให้มาเป็นทาสรับใช้ผู้ที่มายึดครองดินแดนได้ เช่น ในประเทศพม่า พวกกะว้าหรือลัวะมาสร้างบ้านแปลงเมืองอยู่ก่อน หลังคนไตเข้าไปในฐานะผู้พิชิต ขับไล่พวกกะว้าเข้าป่าไป ที่ถูกไตลั่นก็มี หันมาพูดภาษาไตและนับถือพุทธศาสนาอย่างคนไต นอกจากพวกกะว้ายังมีชาวเขาก็กหลายเผ่าที่ถูกไล่ล่าเอามาเป็นทาสรับใช้งานหรือเป็นไพร่ที่ต้องส่งส่วยแก่เจ้าขุนมูลนายไต ด้วยเหตุนี้ คำเรียกชนพื้นเมืองเดิมจึงเกิดขึ้นในภาษาไตที่นั่นว่า “ไพร่” คำหนึ่งและชา อีกคำหนึ่ง คำว่า ไพร่และชา (ชา) ทั้งสองคำนี้เรียกรวมทุกชนชาติตามฐานันดรทางสังคมโดยไม่จำแนกว่าจะเป็นชนชาติใด นอกจากต้องการระบุเฉพาะจึงเรียกชื่อเฉพาะของชนชาตินั้นพ่วงท้ายคำว่าชา ออกมาด้วย เช่น ชาละ(ลัวะ) ชาหล่า(ชาดำ) ชาขาง (คือกะฉิ่น) ฯลฯ ในประเทศจีนก็เช่นกัน ชามีอยู่ในสิบสองปันนา ชาพวกนี้เดิมคือพวกกะว้าหรือลัวะมีประวัติความเป็นมาเช่นเดียวกับชาในพม่า ชาอีกพวกหนึ่งในจีนคือ ชากอ ซึ่งเดิมอีเข้าไปก็เรียกก็กอ ทั้งลัวะและชากออพยพมาอยู่สิบสองปันนา ก่อนพวกไทยลื้อ พวกชากอจีนเรียกอาชา พวกอาชาเรียกตนเองว่า ก้อ ทั้งลัวะและอาชาถูกพวกไตลื้อยกมาตีและพ่ายแพ้จึงถูกไตลื้อเรียกว่าชา ซึ่งแปลว่าเชลยหรือชาทาสในประเทศลาวทั้งลัวะและขอม เคยเป็นกลุ่มชนที่มาตั้งรกรากอยู่ก่อน คนลาว เมื่อถูกขุนลอซึ่งเป็นกษัตริย์เมืองหลวงพระบางตีพ่ายแพ้จึงถูกจับตัวเป็นเชลย ถูกปกครองบังคับให้เป็นไพร่เป็นชาแก่ชนชั้นปกครองลาว มีฐานันดร เป็น “ชา” (ทาส) ถือเป็นชาเก่า คือ เป็นชาพวกดั้งเดิมที่สุดของลาว (จิตร ภูมิศักดิ์, 2519: 456-485)

ข่า ถูกเรียกด้วยชื่อต่างๆ เช่นใน กัมพูชาเรียกว่า สำเร (ไพรนา) ในเวียดนามเรียกว่า มอย (ผี คนป่า) ซึ่งล้วนเป็นชื่อที่สร้างความต้อยต่ำทั้งสิ้น

สำหรับข่า กลุ่มที่อพยพเข้ามาอยู่ที่ประเทศไทย เป็นข่าที่เคยอาศัยอยู่ที่ทางตอนใต้ของลาวมาก่อนดังที่กล่าวไปแล้วซึ่งข่าในประเทศลาวจะมีอยู่สองกลุ่มใหญ่ๆ คือ พวกกะว้าและพวกขอม สำหรับข่าที่เป็นพวกขอมที่อาศัยอยู่ใกล้ภูเขาจะเรียกตนเองว่าบรู แปลว่าภูเขา ส่วนข่าที่อาศัยอยู่พื้นราบจะเรียกตัวเองว่า กวยหรือกวย แปลว่าคน ซึ่งพวกข่าอยู่ในกลุ่มภาษาเดียวกับขอมหรือมอญ-เขมร คือกลุ่มภาษาออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร โดยอยู่ในกลุ่มมอญ-เขมรตะวันออก สาขาย่อยกลุ่มมกต (สุริยา รัตนกุลและคณะ, 2542) ข่าแบ่งออกเป็นหลายเผ่า เช่น ข่าย่า ข่าเหิน ข่าบริเวณ ข่าสุ ข่าตะไอย ข่าสอก ข่าสบวน และข่าระแด เป็นต้น (ไพฑูรย์ มีกุล, 2531: 10)

กลุ่มชาติพันธุ์บรูที่อพยพเข้ามาอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเข้ามาช่วงที่ประเทศลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส เนื่องจากทนการกดขี่ข่มเหง บังคับใช้แรงงานไม่ได้ ในหนังสือประวัติศาสตร์ลาว ฉบับกระทรวงศึกษาธิการลาว ได้กล่าวถึงสถานการณ์การกดขี่ในช่วงที่ฝรั่งเศสปกครองลาว ไว้ดังนี้ “...นโยบายฝรั่งเศสในลาว นโยบายด้านเศรษฐกิจฝรั่งเศสได้ก่อตั้งบริษัทต่างๆ เพื่อแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติของลาว มีการพัฒนาขนส่งทางน้ำ เพื่อขนส่งสินค้า นอกจากนั้นยังมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเลขที่ 13 ที่ผ่าจากโขงฮ่อนไปยังหลวงพระบาง เส้นทางหมายเลข 8 และหมายเลข 9 ออกสู่เส้นทะเลเวียดนาม ชายฉกรรจ์ลาวเกือบทุกคนได้ถูกเกณฑ์ไปสร้างทางอย่างน้อย 60 วันต่อปี โดยไม่นับวันไปและกลับ โดยไม่มีค่าจ้างและแต่ละคนต้องเอาข้าวไปกินเอง มีบางคนครึ่งปีจึงได้กลับบ้าน นอกจากนั้นยังได้ไปทำงานรับใช้ครอบครัวศักดินา 40 วัน 14 วันรับใช้เจ้านายในท้องถิ่น นอกจากนั้นแล้วแต่ผู้ใหญ่บ้านหรือตาแสงจะเรียกไปใช้งาน นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังได้กำหนดอัตราการเสียส่วย โดยชาวลาวต้องเสียส่วยค่าหัว ในปีค.ศ. 1902 ชาวลาวอายุ 14-60 ปี จะต้องเสียค่าหัวคนละ 2 กีบต่อปี...ทำให้ชาวลาวประสบกับความลำบากแสนสาหัส...” (สมชาย นิลอาธิ ถอดความ, 2545: 29-30) การกล่าวถึงความกดขี่จากสถานการณ์การปกครองของฝรั่งเศสที่เป็น

สาเหตุในการอพยพมาสู่ไทยสอดคล้องกับการศึกษาของจิตกรโพธิ์งาม(2536:80) ซึ่งได้กล่าวถึงการอพยพของชาวบรูไว้ว่า “เดิมบรรพบุรุษของชาวบรูอาศัยอยู่บนภูเขาสูง แล้วอพยพโยกย้ายลงมาเรื่อยๆ เป็นเวลานานในช่วงพ.ศ. 2436-2457 ซึ่งตรงกับช่วงที่ประเทศลาวได้เสียอิสรภาพให้แก่ฝรั่งเศส ในช่วงนี้บรูต้องเผชิญกับความกดดันของสงครามและการบังคับใช้แรงงานการขูดรีดจากทหารฝรั่งเศส จึงตัดสินใจอพยพอีกครั้งในปีพ.ศ. 2457...”

ชาวบรู บ้านโพธิ์คือใคร

กลุ่มผู้อาวุโสชาวบรูบ้านโพธิ์ บอกเล่าถึงความทรงจำเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษของกลุ่มตนให้ผู้วิจัยฟังว่า “ปู่ ย่า ตา ยาย เราอพยพมาจากประเทศลาวเดิมอยู่แขวงสรวงวันคำฟอง แล้วอพยพเรื่อยมาสู่สะหวันนะเขต อยู่แถบบ้านกระทิง โพนงาม เมื่อครั้งสงครามอินโดจีน ฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง และมีการเกณฑ์แรงงานพวกข้าไปก่อสร้างถนนที่เชื่อมต่อไปยังประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการค้า ชาวบรูซึ่งเป็นชากลุ่มหนึ่งจึงถูกเกณฑ์แรงงาน ไม่ได้อยู่กับครอบครัว ไม่มีใครช่วยทำนา ทำไร่ แต่ละคนจะถูกสลับกันไป โดยแต่ละคนจะถูกเกณฑ์ให้ไปทำงานครั้งละ 10-15 วัน ชาวบ้านเรียกว่า “ไปกร 10- 15 มือ” ในที่สุดเมื่อทนการบังคับกดขี่ไม่ไหว ชาวบรูจึงได้อพยพหนีข้ามแม่น้ำโขงมายังจังหวัดมุกดาหาร โดยมีการนัดหมายกันในหมู่บ้านติพี่น้องแอบเลาะเลียบแม่น้ำโขงแล้วหลบหนีข้ามมาฝั่งไทยที่จังหวัดมุกดาหารในตอนกลางคืน เมื่อมาถึงฝั่งไทยก็เดินทางมาหาชาวบรูหมู่บ้านใกล้เคียงที่อพยพมาก่อนที่อำเภอดงหลวง และขออาศัยอยู่กับชาวบรูที่นั่นเป็นเวลา 1 ปี ในช่วงนั้นมีชาวหนองคายเดินทางไปเยี่ยมญาติอยู่แถบดงหลวง และได้เล่าถึงความอุดมสมบูรณ์ของดงสีชมพูให้ชาวบรูฟังและแนะนำให้มาตากถางที่ทำมาหากินเพราะชาวบ้านในละแวกนี้ไม่กล้าเข้ามาตากถางเพราะผีคู่และเชื่อกันว่าเป็นผีขอมเพราะเวลาเข้าสิงใครจะพูดภาษาเหมือนภาษาขอมฟังไม่รู้เรื่อง ชาวบรูกลุ่มนี้จึงได้อพยพมาอยู่แถบดงสีชมพู ในเขตอำเภอโศกพิสัยในปัจจุบัน ซึ่งในสมัยก่อนขึ้นอยู่ในเขตการปกครองของอำเภโพนพิสัย โดยครั้งแรกมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณบ้านหนองพันทาแล้วมาตากถางพื้นที่เพาะปลูกข้าวไร่ที่บ้านโพธิ์หลังจากนั้น

ชาวบรูส่วนใหญ่จึงอพยพมาอยู่ที่บ้านโพธิ์ มีบางส่วนยังอยู่แถบบ้านหนองพันทา และอพยพไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง”

ชาวบรูบ้านโพธิ์รุ่นอาวุโสเท่านั้นที่ค่อนข้างจะมีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ชาวบรูกลุ่มนี้รับรู้ว่ามีหลายกลุ่มหลายเผ่า และระบุว่าตนเองเป็นเผ่าระแอ หรือข่า-บรูระแอ ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับการศึกษาของไพฑูรย์ มีกุล (2535:11) และจิตร ภูมิศักดิ์ (2525:510) ไพฑูรย์ได้กล่าวถึงการแบ่งกลุ่มข่าออกเป็นเผ่าต่างๆ ซึ่งมีชื่อ “ข่าระแด” หรือ “ข่าระแอ” ปรากฏในการกล่าวถึงด้วยดังนี้ “ข่าแบ่งออกเป็นหลายเผ่า ได้แก่ ข่ายา ข่าเหิน ข่าบริเวณ ข่าสุ ข่าตะไอย ข่าสอก ข่าสปนและข่าระแด เป็นต้น” ส่วนจิตรได้กล่าวถึงเมืองระแด หรือแคว้นระแด และพวกระแดไว้ว่า “...ตามประวัติเมืองนครจำปาศักดิ์นั้นว่าเดิมทีเดียวเป็นเมืองของพวจากมเรียกนครจำปา ...มาภายหลังมีพวกเขมรโบราณ(เจ็นลา)มาตั้งนครอีสานประขึ้นที่บริเวณนั้นราวพ.ศ.1200 เห็นจะปราบปรามพวจากมหรือระแดลงและขับออกไปอยู่ตามป่าเขา...เมื่อเขมรเสื่อมอำนาจลงพวข่าระแดและข่าตระกูลมอญ-เขมรพื้นเมืองคงจะได้จัดตั้งการปกครอง ในระยะนี้เองที่เมืองระแดต้องส่งบรรณาการต่อท้าวฟ้าจุมกษัตริย์ล้านช้างและพระเจ้าอุทองกษัตริย์ไทย มีฐานะเป็นประเทศราชที่เรียกว่า ส่งส่วยสองฝ่ายฟ้า การที่ทางการไทยเรียกว่าเมืองระแด (เรอแดว) นั้นคงเรียกตามชนที่เป็นชาวลาว...”

จากการเทียบเคียงคำเรียกชื่อกลุ่มของชาวบรูบ้านโพธิ์ จะเห็นว่าคำว่าระแอกับระแดมีความใกล้เคียงกันแต่ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนที่ระบุว่าเป็นกลุ่มเดียวกันและยังมีความสับสนกับการเรียกกลุ่มตระกูลภาษา ซึ่งจิตร ภูมิศักดิ์ (2525:509) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มเดียวกันว่า “เรอแด เป็นชื่อชนชาติในตระกูลภาษาข่า-มลายู พวกหนึ่ง บัดนี้เรียกว่า ข่าระแด (หรือระแดว) ลักษณะของภาษาระแดเป็นอย่างภาษาจาม...เขตบ้านเมืองของชนชาติระแดแต่โบราณนั้นอยู่ในแขวงจำปาสักและบริเวณลาวใต้...” ดังนั้นผู้วิจัยจึงยังไม่มีข้อสรุปที่แน่นอนในเรื่องชื่อเผ่าหรือกลุ่มย่อยของชาวข่า-บรูบ้านโพธิ์ นอกจากมีข้อสันนิษฐานว่า ข่าระแอกับข่าระแด น่าจะเป็นข่าที่เคยอยู่ในบริเวณเมืองระแดมาก่อน

วิถีชีวิตชาวบรูที่บ้านโพธิ์

บ้านโพธิ์ ตำบลสีชมพู อำเภอโศกพิสัย จังหวัดหนองคาย อยู่ห่างจากอำเภอโศกพิสัยไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นระยะทางประมาณ 27 กิโลเมตร อยู่ห่างจากอำเภopakคาคไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออกเป็นระยะทางประมาณ 110 กิโลเมตร (ถ้าเดินทางเข้าเส้นทางอำเภopakคาค) ปัจจุบันบ้านโพธิ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 240 ครัวเรือน มีจำนวนหลังคาเรือน 220 หลังคาเรือน(นับตามการมีเลขที่บ้าน) ประชากร 1,006 คน เป็นประชากรหญิงมากกว่าชาย ประมาณ 70-80 เปอร์เซนต์ เป็นชาวบรู รองลงมาเป็นภูไทและชาวไทยอีสาน บ้านโพธิ์เป็นหมู่บ้านที่มีชาวบรูอาศัยอยู่รวมกันมากที่สุดในจังหวัดหนองคาย ชาวบ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ ชาวบรูให้ความสำคัญกับการศึกษามาตั้งแต่ดิด ลูกหลานชาวบรูหลายคนเป็นข้าราชการ เช่น ทหาร ตำรวจ พยาบาล และครู เป็นต้น

สภาพโดยทั่วไป บ้านโพธิ์มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มและที่ดอน โดยส่วนใหญ่จะเป็นที่ดอนทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ และทิศตะวันตกจะเป็นที่ค่อนข้างลุ่ม ชาวบ้านจะปลูกข้าว ส่วนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้และทิศตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นที่ดอนจะปลูกยางพารา ชาวบรูทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก

อาชีพหลักของชาวบรูคือ การทำการเกษตร ได้แก่ การทำนา ทำสวนยาง พาราเข้ามาแทนที่พื้นที่ที่เคยปลูกมันสำปะหลัง) และมีการออกไปรับจ้างนอกชุมชนแทบทุกหลังคาเรือน รายได้จากการรับจ้างจึงเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของครัวเรือน แต่ปัจจุบันแรงงานส่วนหนึ่งที่เคยออกไปรับจ้างก็หันมาปลูกยางพารา

วัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบรู

จากการศึกษาวัฒนธรรมของชาวบรูบ้านโพธิ์พบว่ามีลักษณะวัฒนธรรมคล้ายชาวไทยในภาคอีสาน(ที่ชาวบรูเรียกเหมารวมว่า “ลาว” ยกเว้นภูไท จีน และเวียดนาม) ซึ่งเกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมบางอย่างที่เคยมีลักษณะเฉพาะและแสดงให้เห็นถึงพรมแดนทางชาติพันธุ์ที่ชัดเจนระหว่างชาวบรู

กับชาวลาวในภาคอีสานลงเลือนและแทบไม่ปรากฏให้เห็น มีเพียง ประเพณีและพิธีกรรมบางอย่างที่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาวยุทธ์ เนื่องจากคำเรียกจากคนภายนอกที่เรียกกลุ่มชาวยุทธ์ว่า “ข่า” เป็นคำเรียกในเชิงดูถูกและให้ความรู้สึกถึงความด้อยต่ำ ชาวยุทธ์จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญที่จะทำให้พรมแดนทางวัฒนธรรมของตนเองชัดเจน โดยการเลือกวัฒนธรรมบางอย่างมาเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงต่อไปในเรื่องอัตลักษณ์ของชาวยุทธ์ วัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ ของชาวยุทธ์ที่จะกล่าวถึง ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ สำเนียง ภาษา ลักษณะนิสัย ลักษณะบ้านเรือน ศิลปหัตถกรรม และประเพณีความเชื่อ

ลักษณะทางกายภาพ ชาวยุทธ์ดั้งเดิมจะมีลักษณะผิวคล้ำ ตัวไม่ค่อยสูง ผอมค่อนข้างหยาบ ซึ่งพบได้กับกลุ่มชาวยุทธ์ที่แต่งงานในกลุ่มตนเอง(บรูกับบรู) ซึ่งปัจจุบันจะมีน้อยลงเพราะชาวยุทธ์มีการแต่งงานกับกลุ่มอื่นและในช่วงหลังลูกหลานชาวยุทธ์มีการอพยพไปทำงานนอกพื้นที่มาก ทำให้มีการแต่งงานนอกกลุ่มมากขึ้น

ลักษณะนิสัย ชาวยุทธ์บอกเล่าถึงลักษณะนิสัยของกลุ่มตนว่ากลุ่มของตนเองเป็นคนซื่อไม่ชอบการค้าขาย ชอบทำการเกษตรและรักความสงบ ปัจจุบันพบว่าชาวยุทธ์เริ่มหันมาทำการค้าจำนวนมากขึ้นส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีการติดต่อด้านสัมพันธ์กับชาวยุทธ์เห็นว่าชาวยุทธ์เป็นกลุ่มชนที่ขยัน อดทนสูง ลูกหลานชาวยุทธ์มีความมานะพยายามเรียนหนังสือก็มักได้เป็นเจ้าเป็นนาย มีความเชี่ยวชาญในเรื่องเวทมนตร์คาถา ไม่ค่อยไวใจคนนอกกลุ่ม

อาหาร ชาวยุทธ์บอกว่ากลุ่มตนชอบกินอาหารสุกๆ ดิบๆ ไม่ชอบกินสุกๆ ดิบๆ (โดยเฉพาะชาวยุทธ์ในอดีต) แต่ปัจจุบันเกิดการแพร่กระจายและการผสมผสานของวัฒนธรรม ชาวยุทธ์บางส่วนก็บริโภคอาหารสุกๆ ดิบๆ เช่นเดียวกับชาวลาวในภาคอีสานโดยทั่วไป โดยเฉพาะลาบก้อย

การแต่งกาย ในอดีตหญิงชาวยุทธ์จะสวมเสื้อสีดำคอกลม ติดกระดุมผ่าหน้า ชายชาวยุทธ์มักจะนุ่งผ้าเหน็บกะเตี่ยวไม่สวมเสื้อ ปัจจุบันจะพบเฉพาะผู้ชายชาวยุทธ์วัยกลางคน บางคนก็เหน็บผ้ากะเตี่ยวเมื่อออกไปทำงานในไร่นา ปัจจุบันนี้ชาวยุทธ์ทั่วไปจะแต่งกายไม่ต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในอีสาน

ลักษณะบ้านเรือน

บ้านเรือนของชาวบรูในอดีตจะมีลักษณะเป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูง และมีชานนอกบ้านคล้ายบ้านของชาวอีสานโดยทั่วไป แต่ที่ีมีความแตกต่างกันชัดเจนคือ บ้านชาวบรูจะมีหน้าต่งน้อยมาก หลังคาส่วนระเบียงจะจุ่มต่ำลงภายในตัวบ้านค่อนข้างมืด ชาวบรูเรียกบ้านลักษณะดังกล่าวว่า เรือนเหย้า ปัจจุบันบ้านเรือนของชาวบรูโดยทั่วไปไม่แตกต่างจากบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น มีบางครอบครัวเท่านั้นซึ่งส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่ยากจนหรือเพิงแยกครอบครัวที่มีลักษณะบ้านเรือนเป็นเรือนเหย้า ตัวเรือนเป็นไม้ฟาก

ภาษา ภาษาของชาวบรูตามการรับรู้ทั่วไป มักระบุว่าตนมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนส่วนผู้อาวุโสชาวบรูที่ชาวบรูทั่วไปให้การยอมรับว่าเป็นปราชญ์ของกลุ่มระบุว่า ชาวบรูมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน และแสดงท่าทางไม่ค่อยพอใจเมื่อกล่าวถึงตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับการไม่มีภาษาเขียนของตน ปราชญ์ชาวบรูระบุว่า “ภาษาเขียนของกลุ่มตนเป็นอักษรธรรม เพราะเป็นตัวหนังสือขอม มีความศักดิ์สิทธิ์กว่าตัวหนังสือของกลุ่มอื่น” (สัมภาษณ์พ่อใหญ่วิน บุตรนนท์ วัย 63 ปี) ซึ่งมีตำนานเรื่องเล่าของชาวลาวเกี่ยวกับตัวหนังสือหรือภาษาเขียนของชาวบรูไว้ว่า “ชาวบรู” ได้เขียนตัวหนังสือใส่แผ่นหนังและนำไปตากแดด แล้วสุนัขก็คาบไปกินหมดทำให้ชาวบรูไม่มีตัวหนังสือหรือภาษาเขียน” (สัมภาษณ์พ่อมา พลหล้า วัย 70 ปี) เรื่องเล่าดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวบรู ปราชญ์ชาวบรูท่านนั้นได้เขียนตัวอักษรที่ระบุว่าเป็นตัวเขียนของชาวบรูให้ผู้วิจัยดู ซึ่งพบว่ามีลักษณะคล้ายกับตัวอักษรไทยในปัจจุบัน

ตัวอย่างภาษาพูดของชาวบรู

การนับ

มูย (หนึ่ง) มาร (สอง) ไป (สาม) โปน (สี่) เชิง (ห้า) ตะบัด (หก) ตะปรูน (เจ็ด) ตะกรวน (แปด) ตะแก (เก้า) บะจิด (สิบ)

การนับของชาวบรูจะนับหนึ่งถึงสิบเท่านั้น ต่อมาปราชญ์ชาวบรูพยายามประยุกต์การนับของตนเองมาเป็นการนับถึงแสนเหมือนที่คนไทยนับ เช่น ร้อย (หนึ่ง

ร้อย) มุยพัน (หนึ่งพัน) มุยหมื่น (หนึ่งหมื่น) มุยแสน (หนึ่งแสน) เป็นต้น การขยายการนับมากกว่าสิบเป็นการผสมผสานกับวัฒนธรรมของคนไทย โดยการเชื่อมการนับเลขภาษาบรูเข้ากับการนับเลขแบบไทย เนื่องจากนโยบายการพัฒนาการศึกษาของรัฐที่มาจากส่วนกลางที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งวัฒนธรรมชาวบรู (ชาวบรูอาจุโสที่เป็นผู้รู้ได้อธิบายเรื่องนี้ แต่เมื่อถามชาวบรูทั่วไปที่ยังรู้ภาษาบรูจะนับได้หนึ่งถึงสิบเท่านั้น) การเปลี่ยนแปลงการนับนอกจากจะเป็นเรื่องของอิทธิพลของรัฐ การระบุว่าตนเองมีภาษาเขียน ลักษณะสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นกระบวนการสร้างวาทกรรมขึ้นมาตอบโต้กับกระแสวาทกรรมกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีต่อตนเอง

วัฒนธรรมการทำมาหากิน ได้ถูกปรับเปลี่ยนตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม กล่าวคือ เดิมสมัยที่อยู่ประเทศลาว ชาวบรูทำมาหากินโดยการปลูกข้าวไร่ตามภูเขา เลี้ยงหมูก็ (หมูดำ) และล่าสัตว์หาของป่าเป็นอาหารตังนั้นเมื่ออพยพไปอยู่ที่อื่นชาวบรูจึงมักจะเลือกบริเวณที่เป็นภูเขา ใกล้ป่าหรือแม่น้ำ ตังนั้นเมื่อชาวบรูอพยพมาอยู่ป่าดงสีชมพูครั้งแรกจึงมีการถากถางผืนป่าเพื่อปลูกข้าวไร่ ปลูกฝ้าย ไร่ทอผ้า และปลูกพืชผัก เช่น แตงร้าน พริก มะเขือ ไข่ไก่ กล้วย ภายหลังเมื่อผืนป่าลดลงสภาพที่ดินเปลี่ยนแปลงไป ชาวบรูได้ทำนาคำและปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการค้าตามกระแสของทุนนิยมที่เข้ามาสู่ชุมชน พร้อมกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ตามนโยบายของรัฐ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่ชาวบรูปลูกชนิดแรกได้แก่ ปอ ตามด้วยมันสำปะหลัง ปัจจุบันพืชเศรษฐกิจที่เข้ามามีบทบาทมากในชุมชน คือ ยางพารา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวบรูเช่นเดียวกับชาวอีสานทั่วไป

ศิลป หัตถกรรม ได้แก่ เครื่องดนตรี การละเล่น งานหัตถกรรมบางอย่างที่มีความโดดเด่นสะท้อนความเป็นชาวบรู

- **เครื่องดนตรี** ชาวบรูมีเครื่องดนตรีที่มีลักษณะเด่น คือ ซะไน หรือ เขาควาย เป็นเครื่องดนตรีที่แสดงความเป็นชาวบรูอย่างชัดเจน ชายชาวบรูจะเป่าเขาควายในพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น งานบุญสงกรานต์ เมื่อมีการแห่ขบวน หรือ การแห่ขบวนออกไปเลี้ยงปู่ตาก็จะมีการเป่าซะไนนำหน้าขบวน ปัจจุบันผู้ที่สามารถ

เป่าชะโนได้ มีเพียง 2 คนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้อาวุโสทั้งคู่ การถ่ายทอดการเป่าชะโนจะถูกถ่ายทอดผ่านเฉพาะชายชาวบรูเท่านั้น นอกจากการเป่าชะโนแล้ว ชาวบรูยังมีเครื่องดนตรีชนิดอื่นที่ใช้ในการเล่น ได้แก่ แคน ซำเอง (ซอ) จะปี่ (พิณ) แชน (คล้ายฉาบแต่เล็กกว่า) กลองยาว ปัจจุบันชุมชนชาวบรูจะเหลือชะโนอยู่เพียง 2 อัน ถูกเก็บรักษาไว้ที่บ้านของผู้อาวุโสที่มีความสามารถในการเป่าชะโน ลูกหลานชาวบรูไม่ค่อยสนใจเรียนรู้และสืบทอดการเล่นเครื่องดนตรีดังกล่าว

- **การร่ายรำ** การร่ายรำที่เป็นลักษณะเด่นประจำกลุ่ม คือ การฟ้อนเสื่อ ออกลายหรือเสื่อออกเหล่าซึ่งเป็นการฟ้อนรำที่มีชายเป็นผู้แสดงมีลักษณะเหมือน การต่อสู้ จะมีการร่ายรำเป็นคู่ ทำรำจะดูแข็งดุดัน หลอกล่อกันไปมาระหว่างคู่รำ การฟ้อนเสื่อออกลายจะกระทำในพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น งานบุญสงกรานต์ บุญผะเหวด ปัจจุบันการฟ้อนเสื่อออกลาย แทบจะหมดไปจากชุมชนชาวบรู เพราะผู้ที่ถ่ายทอด และสืบทอดการฟ้อนเสื่อออกลายไม่มีในชุมชน ผู้อาวุโสชาวบรูบางรายจำทำรำรำได้ แต่ไม่สามารถรำรำได้สวยงาม ดังเช่นบรรพบุรุษของตน

- **งานหัตถกรรม “กะม่อง”** เครื่องจักสานที่ทำด้วยไม้ไผ่ถือเป็นงานหัตถกรรม ที่เป็นลักษณะโดดเด่นของชาวบรูบ้านโพธิ์ ทั้งหญิงและชายสามารถสานกะม่อง และกะหยังได้ ปัจจุบันชาวบรูได้มีการแลกเปลี่ยน ผสมผสานวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านงานหัตถกรรมที่ชาวบรูใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งมีทั้งกะม่อง กะหยัง (หัตถกรรมของชาวภูไท) และตระกร้าหรือกะต่า (ของชาวอีสาน) ซึ่งมีรูปร่างคล้ายกัน คือ มีรูปร่างคล้ายตระกร้าแต่ไม่มีหู จะใช้เชือกร้อยเพื่อให้ สะพายที่บ่าได้ หญิงชายชาวบรูมักนิยมสะพายกะม่อง กะหยังออกไปไร่นา เพื่อใส่ ข้าวของ หรืออาหารธรรมชาติที่ทำได้

โครงสร้างทางสังคม

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบรูค่อนข้างจะใกล้ชิด ทั้งระดับครอบครัว เครือญาติ กลุ่มทางสังคมและการปกครอง โดยมีกลไกเชิงจารีตที่ชาวบรูเรียก “ฮีดด้าม คองผี” ซึ่งได้แก่จารีต 12 เดือน คำนิยมที่เป็นแนวทางปฏิบัติที่มีการยึดถือ ความเชื่อเรื่องผี ฮีด คองดังกล่าวเป็นเหมือนบรรทัดฐานที่ประสานความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่าง ๆ

ครอบครัว ลักษณะครอบครัวของชาวบรูไม่ค่อยมีความแตกต่างจากครอบครัวลาวอีสานทั่วไป กล่าวคือ ชาวบรูจะมีวัฏจักรครอบครัวที่เริ่มจากครอบครัวเดี่ยวไปสู่ครอบครัวขยายและกลับไปสู่ครอบครัวเดี่ยวอีกครั้งเมื่อมีการแต่งงานและแยกครอบครัวออกไป ส่วนครอบครัวขยายที่ยังคงมีอยู่ก็คือ ครอบครัวเดิมของพ่อแม่ และครอบครัวของลูกที่อยู่เลี้ยงดูพ่อแม่ ปัจจุบันครอบครัวชาวบรูจึงมีทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย โดยครอบครัวเดี่ยวที่แยกบ้านเรือนออกไป บางส่วนจะอยู่บริเวณที่ใกล้เคียงกับบ้านของพ่อแม่ ดังนั้นครอบครัวลูกๆ ก็ยังอยู่ภายใต้การดูแลของครอบครัวของพ่อแม่

ระบบเครือญาติและการสืบเชื้อสาย ชาวบรูมีค่านิยมในการแต่งงานนอกกลุ่ม (exogamy) ในอดีตชาวบรูมีข้อกำหนดในการเลือกคู่ครองคือ ห้ามลูกหลานแต่งงานกับคนลาวในภาคอีสาน เพราะมีความเชื่อว่าคนลาวฉลาดมีเล่ห์เหลี่ยม โดยเฉพาะถ้ามีลูกเขยเป็นคนลาวจะมาปกปิดพ่อแม่ยาย ดังคำพูดของชาวบรูที่ว่า “ลูกเขยลาว หัวดีจะมาตมกินพ่อแม่แม่แม่” ไม่ให้ชายชาวภูไทแต่งงานกับหญิงชาวบรู เพราะชาวบรูมีศักดิ์เป็นพี่ น้องชายจะมาแต่งงานกับพี่สาวไม่ได้ แต่ชายชาวบรูสามารถแต่งงานกับหญิงชาวภูไทได้ ในอดีตชายชาวบรูนิยมเลือกหญิงชาวภูไทเป็นคู่ครองข้อห้ามของชายชาวบรูในการแต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมักจะไม่เข้มงวดเหมือนผู้หญิงชาวบรู เพราะชาวบรูเกรงว่าผู้หญิงชาวบรูจะรู้ไม่เท่าทันชายกลุ่มชาติพันธุ์อื่นโดยเฉพาะชายชาวลาวในอีสาน ปัจจุบันข้อห้ามดังกล่าวไม่เข้มงวดเช่นเดิมเพราะลูกหลานชาวบรูมีโอกาสดำเนินการศึกษาสูงขึ้นอพยพไปอยู่นอกชุมชนมากขึ้น ทำให้ค่อนข้างมีอิสระในการเลือกคู่ครอง ประเพณีของชาวบรูหลังจากแต่งงานแล้วถ้าเป็นลูกชายคนโตจะนำสะใภ้เข้าบ้านเพื่อมาดูแลพ่อแม่ เพราะชาวบรูมักจะยกบ้านเรือนของพ่อแม่ให้แก่ลูกชายคนโตและให้ทำหน้าที่สืบทอดตระกูลไว้ ด้วยชาวบรูมีความเชื่อว่าลูกชายไว้ใจได้มากกว่าลูกสาวซึ่งสะท้อนผ่านคำพูดของชาวบรูอาวโซว่า “มอบชีวิตให้กับลูกชาย เพราะเป็นเชื้อสายกษัตริย์ จะทำหน้าที่ดูแลแผ่นดินและประชาชนเช่นเดียวกัน” ดังนั้นถ้าลูกชายคนโตไปอยู่ที่อื่นก็จะยกให้ลูกชายคนถัดไป ซึ่งเป็นการสืบเชื้อสายทางฝ่ายชาย (patrilineal) ปัจจุบัน

มักจะพิจารณาว่าลูกคนใดอยู่ดูแลจะยกบ้านให้ลูกคนนั้น ปัจจุบันพบว่าชาวบรูมักจะยึดธรรมเนียมเหมือนชาวลาอูसानทั่วไปคือแต่งงานแล้วเข้าไปอยู่บ้านของฝ่ายหญิง

ชาวบรูมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกันทั้งชุมชน ความเป็นญาติดังกล่าวมีทั้งญาติโดยสายเลือด ญาติโดยการแต่งงาน และญาติภายใต้จิตสำนึกของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ความรู้สึกดังกล่าวสะท้อนผ่านให้เห็นทั้งจากการประกอบพิธีกรรมต่างๆ การช่วยเหลือกันในกลุ่มเมื่อมีความเดือดร้อน และการใช้นามสกุลเดียวกัน เมื่อต้องมีการใช้นามสกุลภายใต้การอยู่อาศัยในรัฐชาติไทย ชาวบรูได้ตั้งนามสกุลของกลุ่มตนว่าบุตรนันท์ ครั้งแรกชาวบรูทุกคนในชุมชนใช้นามสกุลเดียวกันหมด ภายหลังเมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมากขึ้น บางกลุ่มครอบครัวยได้เปลี่ยนนามสกุลของตัวเอง โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้นำของชุมชน เพราะชาวบรูมักจะถูกคนกลุ่มอื่นเรียกตนเองว่า “ข้า” นามสกุลเดิมที่ใช้ร่วมกันในชุมชนจึงเป็นสิ่งที่บ่งบอกหรือระบุตัวตนให้คนภายนอกรู้ว่าเขาคือ ข้า อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการเปลี่ยนนามสกุลจึงเป็นการปิดบังตัวตนจากการเป็น ข้า แต่อย่างไรก็ตามชาวบรูส่วนใหญ่ก็ยังคงใช้นามสกุลบุตรนันท์เช่นเดิม และมีการแต่งงานกันข้ามกลุ่มตระกูลต่างๆ ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติของชาวบรูจะถูกกระชับโดยกลไกการนับถือผีเดียวกัน ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

การปกครอง รูปแบบการปกครองตามจารีตของชาวบรู จะยึดเอาผู้นำที่มาจากรตระกูลที่สำคัญ มีการเลือกผู้อาวุโสที่ตนเองยอมรับนับถือเป็นผู้นำชุมชนและมีกลุ่มผู้อาวุโสจากตระกูลต่างๆ หรือที่เรียกว่า “เผ่าแก่บ้าน” ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและมีผู้นำด้านต่างๆ ทำหน้าที่ในชุมชน เช่น จ้า (ชาวบรูเรียกว่า จ้า เหมือนชาวไทย-อีสานทั่วไป) ผู้นำในการทำพิธีเกี่ยวกับผีปูดซึ่งถือว่าเป็นผีบรรพบุรุษของชุมชน ผู้นำทางพิธีกรรมในชุมชน ซึ่งปัจจุบันมักจะเป็นตำแหน่งมรดกทายาทวัดหมอไซ(ลุ่มทางฝ่ายชาย) หมอฮือ(ลุ่มทางฝ่ายหญิง) ซึ่งทำหน้าที่เป็นเผ่าแก่มาเจรจาสู่ขอ ซึ่งชาวบรูเรียกว่า เป็นลุ่ม ตามชาวภูไทที่เรียกหมอลุ่ม ลุ่มของคู่บ่าวสาว ถ้าเจรจาสำเร็จจนคู่บ่าวสาวได้แต่งงานกัน หมอไซ หมอฮือจะทำหน้าที่เสมือนที่ปรึกษาของคู่บ่าวสาวเมื่อแต่งงานไปแล้ว ถ้ามีกรณีทะเลาะกันของคู่สามีภรรยา หรือผิดผี หมอไซ หมอฮือจะมาทำหน้าที่เจรจาไกลเกลี่ยให้ เจ็บป่วยก็จะ

มาเยี่ยมและช่วยดูแล หมอไซ หมอสิ้อมักจะเป็นบุคคลที่ครอบครัวของคู่บ่าวสาวให้ความเคารพนับถืออาจจะเป็นญาติในสายตระกูลหรือไม่ก็ได้ แต่ส่วนใหญ่ปัจจุบันนี้ถ้าเป็นการแต่งงานในชุมชนระหว่างชาวบรูหรือชาวบรูกับชาวภูไทก็ยังคงใช้หมอไซ หมอสิ้อเช่นเดิม นอกจากหมอไซ หมอสิ้อ ก็มีผู้อาวุโสในตระกูลที่คอยช่วยไกล่เกลี่ยเมื่อมีกรณีทะเลาะวิวาทในครอบครัว

ปัจจุบันการปกครองอย่างเป็นทางการก็จะเหมือนหมู่บ้านทั่วไปที่มีผู้นำที่เป็นทางการ มีการรวมการหมู่บ้าน และอบต. ตัวแทนจากหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามแม้ว่าระบบการปกครองอย่างเป็นทางการเข้ามาถึง ชาวบรูก็ยังคงให้ความสำคัญกับผู้นำในตระกูลต่าง ๆ เช่นเดิม เพียงแต่เปลี่ยนบทบาทและตำแหน่งให้สอดคล้องกับระบบการปกครองอย่างเป็นทางการ ตระกูลสำคัญแต่ละตระกูลจะทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านต่าง ๆ และเป็นที่ปรึกษาแก่ผู้นำที่เป็นทางการ

ระบบความเชื่อ ประเพณี

ระบบความเชื่อดั้งเดิมของชาวบรูผูกพันกับอำนาจเหนือธรรมชาติสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเรื่องของไสยศาสตร์ เวทมนตร์คาถา ที่จะลดบันดาลหรือทำให้เกิดผลในด้านต่าง ๆ โดยมีความเชื่อเรื่องผีเป็นรากฐานความเชื่อในกลุ่มชาวบรูและถูกโยงให้เป็นจารีตประเพณีที่มีผลในการจัดระเบียบทางสังคมและกรอบในการดำเนินชีวิตของชาวบรูจะอยู่ภายใต้ “ฮีดซาครองผี” ซึ่งคำว่าฮีดหมายถึงจารีตประเพณี ซึ่งชาวบรูจะมีประเพณี 12 เดือนเช่นเดียวกับชาวอีสานทั่วไป แต่รายละเอียดของบุญประเพณีอาจจะมีส่วนที่เหมือนและมีความแตกต่าง เนื่องจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างไรก็ตามยังมีบุญประเพณีบางอย่างของชาวบรูที่มีความแตกต่างจากบุญประเพณีของชาวอีสานทั่วไป คือบุญเดือนสาม ซึ่งถ้าพูดถึงบ้านโพธิ์ชาวบ้านในแถบใกล้เคียงจะนึกถึงบุญเดือนสามทันทีเพราะเป็นบุญประเพณีที่ทำเฉพาะชาวบรูบ้านโพธิ์ นอกจากนี้บุญเดือนสามยังมีความสำคัญต่อการสร้างตัวตนและเครือข่ายของชาวบรู ดังจะได้กล่าวถึงประเด็นต่อไป

ความเชื่อเรื่องผีและอำนาจเวทมนตร์คาถาเป็นความเชื่อที่มีลักษณะเด่นของชาวบ้านโพธิ์ เพราะชาวบ้านอื่นเมื่อพูดถึงชาวบรูบ้านโพธิ์ก็จะนึกถึงขอมที่เก่งเรื่องเวทมนตร์คาถา หรือภาพ “คนเล่นของที่น่าเกรงขาม” ซึ่งชาวบรูพยายามที่จะ

ลบภาพ ดังกล่าวเช่นกันเพราะเมื่อถามถึงหมอแผนโบราณ ผู้ทำพิธีกรรมที่ไม่ใช่พิธีกรรมทางพุทธศาสนา ชาวบรูมักจะไม่บอกว่ามี แต่ในความเป็นจริงชาวบรูยังมีความรู้ในการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านและการทำพิธีกรรม ที่ใช้เวทมนตร์คาถาที่น่าสนใจ ไม่ได้มีภาพที่น่าเกรงกลัวเหมือนที่คนนอกเข้าใจ แต่ความเข้าใจของคนภายนอกมีผลทำให้การสืบสานความรู้พื้นบ้านดังกล่าวขาดหายไปจากชุมชนชาวบรู สำหรับความเชื่อในเรื่องผีที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่สำคัญคือความเชื่อเรื่องผีทางสังคม ได้แก่ ผีระดับชุมชนหรือผีปู่ตา ผีอารักษ์บ้าน ผีระดับตระกูลคือผีบรรพบุรุษ และผีเรือน ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมทั้งระดับชุมชนระดับสายตระกูล ครัวเรือนและปัจเจก แต่ละตระกูลจะต้องมีการสืบทอดตระกูลผีของตนเองโดยจะแขวนไว้ที่มุมห้องโถงในตัวเรือน ในวันพระก็จะทำพิธีบูชาด้วยดอกไม้และเทียน ซึ่งความเชื่อตระกูลผีถือเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวบรูบ้านโพธิ์ นอกจากความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางสังคมแล้ว ชาวบรูยังนับถือผีอื่นๆ เช่น ผีที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม การทำมาหากิน และสุขภาพ ได้แก่ ผีนาในสมัยอยู่ที่ประเทศลาวและมาอยู่ที่ดงสิมพูที่สมัยยังมีสัตว์ป่ามากมาย ชาวบรูมีการนับถือผีป่า ซึ่ง ชาวบรูเรียก ผีเฒ่าและผีขุ่นป็น ผีขุ่น ข้าง ผู้ที่เป็นนายพรานจะต้องทำพิธีเลี้ยงผีขุ่นก่อน โดยมีหมอเฒ่า หมอหลวงเป็นผู้พาทำพิธี ปัจจุบันความเชื่อผีดังกล่าวลบเลือนไปจากชุมชนเพราะป่าถูกถากถางเป็นที่ดินทำกินหมด นอกจากนี้ชาวบรูยังเชื่อในผีฟ้า ผีแถน หรือที่ชาวบรูเรียก ผีเฒ่าผีนาง ซึ่งเป็นผีที่มีผลทางด้านสุขภาพ ชาวบรูที่นับถือจะเชื่อว่าผีเฒ่า ผีแถนทำให้เจ็บป่วย ดังนั้นหากมีการเจ็บป่วยก็จะทำพิธีพ้อนถวาย ปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวมีปฏิบัติอยู่ในบางครัวเรือนเท่านั้น

ความเชื่อ ประเพณีที่มีความโดดเด่นสะท้อนให้เห็นความเป็นตัวตนของชาวบรู คือ บุญเดือนสาม และความเชื่อเรื่องผีทางสังคม ที่เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามวิถีของชาวบรู เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการยึดโยงความสำนึกในความเป็นบรูเข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้นบุญประเพณีหลายอย่างของชาวบรูที่เคยปฏิบัติเฉพาะกลุ่มบางอย่างลบเลือนหายไปแต่พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีชุมชน

ผีบรรพบุรุษยังถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องผ่านพิธีกรรมต่างๆ ตลอดชีวิตของชาวบรู ตั้งแต่เกิดจนตาย

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบรู ที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นการปรับตัวของชาวบรูท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะกับวัฒนธรรมลาวอีสานที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ ทำให้วัฒนธรรมชาวบรู ไม่ค่อยมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมลาวอีสานทั่วไป

อัตลักษณ์ของชาวบรู: การสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์

ในการศึกษาคครั้งนี้ใช้แนวคิดในการศึกษาชาติพันธุ์ของนักคิดในกลุ่มของเฟรดริก บาร์ท (Fredric Barth) ซึ่งเป็นการศึกษาในกลุ่มแนวการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ในฐานะที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการสร้าง ความหมาย (constructivist theories) แนวการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ดังกล่าวเป็นแนวทางที่ถูกนำมาใช้ค่อนข้างมาก ในกระแสแนวคิดในยุคหลังทันสมัยนิยม โดยการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ในแนวนี้จะเริ่มต้นจากการปฏิเสธความคิดที่ยึดมั่นอยู่กับแก่นแท้อย่างไม่เปลี่ยนแปลง (essentialism) โดยสิ้นเชิง เพราะไม่เชื่อว่าชาติพันธุ์เป็นหน่วยทางสังคมที่มีอยู่แล้วแต่เดิม แต่เห็นว่าเป็นเพียงความสำนึกความเข้าใจหรือรูปแบบขององค์กรทางสังคมที่ถูกสร้างความหมายขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อจัดการแยกแยะผู้คนด้วยลักษณะต่างๆ ไป (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2545)

แนวคิดของเฟรดริก บาร์ท ได้ปรากฏในหนังสือ ชื่อ Ethnic Groups and Boundary: the Social Organization of Culture Difference (1969) บาร์ทได้เสนอว่า การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ได้ต้องพิจารณาความคิดและจิตสำนึกของคนในแต่ละกลุ่ม ในการเลือกเอารูปแบบทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น ภาษา ศาสนา เครื่องแต่งกาย เป็นต้น เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้จำแนกแยกแยะความแตกต่างความเป็นเขา(exclusion) เป็นเรา(inclusion) ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น หรือที่บาร์ทเรียกว่า “พรมแดนทางชาติพันธุ์” (ethnic boundary) ในการปฏิสัมพันธ์ ในสถานการณ์ต่างๆ ดังนั้นการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์จึงไม่สามารถศึกษาได้อย่างโดดๆ แต่ต้องดูความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นมามีความสัมพันธ์กับใคร ในสถานการณ์ใด และ

ที่ไหน (locate and relate) พรหมแดนทางชาติพันธุ์จึงมีลักษณะยืดหยุ่น ลื่นไหล (fluid) เปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคม (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2543, นิติ ภาวพันธ์, 2545 และ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547) ซึ่งชาร์ล เอฟ คายส์ (Charles F Keyes) มองว่าอัตลักษณ์จึงทำหน้าที่เสมือนยุทธวิธีแห่งการปรับตัว (adaptive strategies) สำหรับบุคคลทั่วไปเมื่อต้องเผชิญกับประสบการณ์ทางสังคมที่เฉพาะเจาะจงบางอย่าง ซึ่งการปรับตัวอาจจะมีการผสมผสาน ผสมกลมกลืน เข้ากับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ทำให้อัตลักษณ์ของกลุ่มหรือความแตกต่างทางวัฒนธรรมลดลงหรือหายไป (Charles F Keyes 1979 อ้างใน นิติ ภาวพันธ์, 2545)

นอกจากนี้ บาร์ทยังมองว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นกระบวนการที่มีสองด้านและไม่อาจแยกออกจากกันได้เลย กล่าวคือ ปัจเจกชนแต่ละคนจะต้องมีความรู้สึกนึกคิดในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม มีความเชื่อภายใต้วัฒนธรรมของตนในทางตรงกันข้ามสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีการติดต่อสัมพันธ์ด้วย ก็ต้องยอมรับว่า เขาเป็นสมาชิกกลุ่มที่เขายืนยัน ฮาโรลด์ ไอแซค (Harold Isaacs) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกและกลุ่มชาติพันธุ์ในลักษณะเดียวกันว่า การที่บุคคลถูกจัดอยู่ในกลุ่มใดก็ต้องยอมรับเอาสถานภาพในกลุ่มนั้นไว้ด้วย มีความรู้สึกร่วมกันใน 2 ลักษณะ คือ 1) ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (sense of belonging) และ 2) คุณภาพในการนับถือตนเอง (quality of self-esteem) ที่ต้องได้รับการยอมรับจากคนกลุ่มอื่นในการปฏิสัมพันธ์กับคนในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพียงแต่ในทัศนะของไอแซค มองว่าเป็นไปได้ที่คนบางคนอาจปฏิเสธอัตลักษณ์ของตัวเองในการเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่แข็งแกร่งกว่าเพราะทำให้รู้สึกว่าการกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองต่ำต้อย น่าอับอาย

ในการศึกษาอัตลักษณ์ของชาวกู๋ในครั้งนี้จะกล่าวถึง การสร้างอัตลักษณ์ และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชาวกู๋ ภายใต้การปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดังนี้

ปฏิสัมพันธ์ของชาวบรู : ตัวตนที่แปรเปลี่ยนท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ชาวบรูมีการติดต่อสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชนหลายกลุ่ม กลุ่มชาติพันธุ์หลักๆ ที่ชาวบรูมีปฏิสัมพันธ์ด้วยได้แก่ ชาวกูไท และชาวลาวในภาคอีสาน (ซึ่งชาวลาวในที่นี้ชาวบรูเหมารวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น พวน ญ้อ ลาว ที่มีในท้องถิ่น ส่วนชาวกูไท จีนและชาวเวียดนาม จะไม่ได้ถูกเหมารวมในกลุ่มนี้) ปฏิสัมพันธ์และการแสดงตัวตนของชาวบรู ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสถานการณ์ต่างๆ มีความแตกต่างกันไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพของตัวตนชาวบรูที่แตกต่างอย่างไรก็ตามพบว่าปฏิสัมพันธ์ของชาวบรูกับชาวกูไทและชาวลาวอีสาน อยู่ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องการกำเนิดมนุษย์หรือตำนานน้ำเต้าปั้งโดยเฉพาะ ชาวบรูจะใช้ตำนานดังกล่าวเสมือนเหตุผลที่จะสร้างความชอบธรรมหรือคำอธิบายภาพการปฏิสัมพันธ์ที่ตนมีกับกลุ่มชาติพันธุ์หลักๆ เหล่านี้

ชาวบรูอ้ายกก กูไทน้องหล่า: ชาวบรูกับการนิยามตนเอง “ผู้เหนือกว่า” ภายใต้ปฏิสัมพันธ์กับชาวกูไท

ชาวบรูกับชาวกูไทมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างดีต่อกันภายใต้ความเชื่อเรื่องตำนานน้ำเต้าปั้งกับกำเนิดมนุษย์ ความสัมพันธ์ของสองกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ภายใต้ความเชื่อที่ว่า ทั้งชาวบรู ลาว พวน กูไท เป็นพี่น้องกันที่ออกมาจากน้ำเต้าปั้ง โดยมีชาวบรูเป็นอ้ายกก(พี่คนโต) ลาวเป็นน้องคนที่สอง พวนเป็นน้องคนที่สามและกูไทเป็นน้องหล่า(น้องคนสุดท้อง)ที่พี่ชาวบรูรักและทะนุถนอมมาก ไม่ให้ทำงานหนัก ให้อยู่บ้านพี่ชาวบรูเป็นผู้หาอาหารการกินมาให้ ดังนั้นชาวบรูมักจะเรียกชาวกูไทว่าน้องหล่าเสมอ ทั้งกูไทที่อยู่ในชุมชนและนอกชุมชน กูไทก็มักจะเรียกชาวบรูว่า อ้ายกก ซึ่งในการเรียกของทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีต่อกันนี้ สำหรับความรู้สึกของชาวบรูมีความรู้สึกที่เหนือกว่า เพราะเป็นพี่และพอใจมากที่ชาวกูไทเรียกว่า อ้ายกก ชาวบรูจะยินดีที่จะเกี่ยวข้องเป็นญาติโดยการแต่งงานกับชาวกูไททั้งในและนอกชุมชนมากกว่ากับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ชาวกูไทที่อยู่ในหมู่บ้านเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าเริ่มแรกที่อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านชาวกูไทคนแรกเข้ามาเป็นสะใภ้(เป็นชาวกูไท

ที่อยู่กาฬสินธุ์) หลังจากนั้นชาวภูไทคนอื่นๆ ก็อพยพเข้ามา และได้รับการช่วยเหลือจากชาวบรูเป็นอย่างดี เช่น แบ่งที่ดินให้สร้างที่อยู่อาศัย แบ่งอาหารการกินให้ ดูแลเมื่อเจ็บป่วย และถ้าชาวบรูไม่อยู่บ้านชาวภูไทต้องการยืมข้าวของเครื่องใช้ หรือเอาอาหารการกิน ก็จะขึ้นไปเอาได้เลย โดยทำสัญลักษณ์ไม้เป็นรูปโค้งงอเหมือนตะขอ ให้รู้ว่ามีชาวภูไทขึ้นมาเอาสิ่งของไป แล้วค่อยบอกทีหลัง แม้ชาวบรูจะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชาวภูไทอย่างไร แต่ชาวภูไทก็มักจะไม่ได้ถูกมองให้เป็นผู้นำชุมชน หรืออยู่ในตำแหน่งที่สำคัญ ดังนั้นความสัมพันธ์ของชาวบรูและชาวภูไทจึงมีลักษณะที่**ผู้ดูแลน้อง** (ปกครอง ช่วยเหลือ) สำหรับชาวภูไทที่อยู่นอกชุมชนก็จะมีความสัมพันธ์ในเชิงญาติโดยการเกี่ยวดองบ้าง การติดต่อค้าขาย ทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เป็นเพื่อนกัน โดยเฉพาะภูไทในอำเภอเดียวกัน ซึ่งมีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากหมู่บ้านใกล้เคียงกันในเขตประเทศลาว บรู : **อ้ายกก ที่ขยันตรงไปตรงมา ทำอะไรจริงจัง ชอบเป็นหัวหน้าหรือผู้นำ ดูแลและไม่ค่อย ไร้ใจคนอื่น** คือ ภาพของชาวบรูในสายตาของชาวภูไท แม้กลุ่มชาวบรูจะมองภูไทอย่างค่อนข้างเอ็นดูและมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันค่อนข้างดีมีการแต่งงานระหว่างชาติพันธุ์ค่อนข้างมากกว่า กลุ่มชาติพันธุ์อื่น แต่เมื่อถามถึงทัศนะของชาวภูไททั้งในและนอกชุมชนที่มีต่อชาวบรู นอกจากทัศนคติเชิงบวกที่ชาวภูไทมองว่า “ชาวบรูขยันทำอะไรจริงจัง” (ซึ่งชาวภูไทมีคำพังเพยที่กล่าวถึงชาวบรูว่า “อยากได้เงินไปหาข้าอยากได้ผ้าไปหาภูไท”) แล้วชาวภูไทในหมู่บ้านยังมีทัศนคติต่างๆ เชิงลบที่มีต่อชาวบรู เช่น “พวกข้าชอบอำนาจ ชอบเหนือกว่าคนอื่น ทำอะไรก็อยากเป็นหัวหน้าเป็นผู้นำ” หรือ “พวกข้าไม่ค่อยไร้ใจคนอื่นทำงานรวมกันก็ระแวงระวังกัน ทำให้ไม่ค่อยสามัคคีกัน ทำงานอะไรถ้ารวมกลุ่มกันไม่ค่อยมีความสำเร็จ มักจะแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน” การที่ชาวภูไทมีทัศนคติดังกล่าวต่อชาวบรูมีผลมาจากการเป็นคนกลุ่มน้อยที่อยู่ภายใต้การปกครองของชาวบรู ส่วนชาวภูไทที่อยู่นอกชุมชนจะไม่กล่าวถึงชาวบรูในทำนองนี้ แต่จะมีทัศนคติต่อชาวบรูในเรื่องของความดูแลและการไม่ไร้ใจคนอื่น เช่น “เรามาทำงานร่วมตั้งนานแต่พอกลับหมู่บ้านเราไปไม่กี่วันกลับมาหาเขาอีกเขาไม่เรียกกินข้าวกินน้ำเลย เข้าถึงยากพวกนี้” หรือ “พวกข้าดูใครจะไปเรียกเขาว่า ข้า ไม่ได้เขาจะไม่พอใจ ถ้าไม่พอใจก็จะร้องบื้อ ถ้าได้ยินคำนี้

ต้องระวังตัว” ซึ่งในเรื่องนี้ชาวภูไทนอกชุมชนมองว่า ชาวบรูไม่ค่อยมีความภาคภูมิใจในตัวเอง ไม่เหมือนชาวภูไท ซึ่งสะท้อนผ่านคำพูดของชาวภูไทว่า “ภูไทเราใครมาเรียกเราภูไท เราไม่เห็นรู้สึกอะไร ไม่ได้รู้สึกโกรธหรือด้อยต่ำ ไม่ได้ปิดบังตัวเองกับบอกคนอื่นตลอดว่าเราเป็นภูไท เพราะเรามีวัฒนธรรมดีๆ หลายอย่าง”

เมื่อพิจารณาถึงทฤษฎีของภูไทที่มองบรูสะท้อนให้เห็นว่า แม้ชาวบรูจะมองชาวภูไทด้วยความรักในฐานะน้องคนสุดท้อง แต่สิ่งที่ชาวภูไทรู้สึกกลับเป็นเรื่องของอำนาจที่ทำให้ชาวภูไทไม่สามารถทำอะไรได้ภายใต้การอยู่ท่ามกลางชาวบรู ซึ่งจะมีความแตกต่างกับหมู่บ้านใกล้เคียงที่ญาติชาวภูไทของตนอาศัยอยู่ โดยมีชาวภูไทเป็นชนกลุ่มใหญ่ และมีอำนาจมากกว่าบรูที่เป็นชนกลุ่มน้อยในชุมชน ดังนั้นแม้จะมีวลีที่กล่าวถึงความเป็นพี่คนโตและน้องคนเล็ก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวบรูและภูไทจึงอยู่บนพื้นฐานความระแวงระวังและไม่ไว้วางใจกัน ชาวภูไทค่อนข้างจะเกรงกลัวชาวบรู ไม่อยากมีเรื่องด้วย ทั้งนี้เกิดจากการมองกันคนละด้านและความไม่เข้าใจในความคิดซึ่งกันและกันนั่นเอง

ชาวบรู พี่ที่ถูกลูกน้องลาวคอยเอาเปรียบ : การนิยามตนเองภายใต้ปฏิสัมพันธ์กับชาวลาวในภาคอีสาน

ปราชญ์ชาวบรูเล่าถึงตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเอาเปรียบของกลุ่มชาวลาวที่มีต่อกลุ่มชาวบรู ให้ผู้วิจัยฟังว่า “สมัยปู่สังกะสาอย่าสังกะสีให้ลาวกับบรูแข่งยิงธนู ปักหิน บรูยังไม่ถูกเพราะลูกธนูไม่ปักหิน ส่วนลาวเอาขี้สูด (ขัน) ดัดที่ปลายธนูเมื่อยิงลูกธนูไปก็จะติดอยู่ที่ก้อนหิน หรือ แข่งขุดปลวก บรูจะขุดจอมปลวกอันแรกล้มลง และกำลังจะขุดอันที่สอง ส่วนลาวขุดอันแรกล้มก็ส่งเสียงดังให้คนอื่นรับรู้ทำให้ลาวชนะบรูไป บรูโงกว่าลาว” หรือในตำนานกำเนิดมนุษย์ก็จะมีเรื่องเล่าที่สะท้อนให้เห็นการแก่งแย่งคอยเอาเปรียบชาวบรู โดยมีเรื่องเล่าว่าเมื่อพระอินทร์เจ้าน้ำเต้าป่องเป็นรูชาวลาวที่เป็นน้องก็คอยเบียดและแย่งเพื่อออกมาในทฤษฎีชาวบรูชาวลาวอีสานจึงเป็นผู้ “แย่งทุกอย่าง” ดังนั้นชาวบรูจึงไม่ไว้วางใจชาวลาวสะท้อนผ่านทั้งปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันและค่านิยมที่ปลูกฝังให้แก่ลูกหลานชาวบรู ค่านิยมที่สำคัญคือ การห้ามไม่ให้ชาวบรูแต่งงานกับชาวลาวอีสาน โดยเฉพาะลูกสาว เพราะ

มองว่าลูกเขยลาวจะมาปอกลอกเอาทรัพย์สินของพ่อตา-แม่ยาย ส่วนภาพของชาวบรูในสายตาของชาวลาวอีสาน คือคนขยัน มัธยัสถ์ที่รักษาความลับเก่ง ไม่ไวใจใครและเป็น “คนเล่นของ” ที่น่ากลัว ขณะที่กลุ่มชาวบรูไม่ค่อยไวใจลาวภาคอีสานในฐานะคนฉลาดที่มีเล่ห์เหลี่ยม ที่คอยเอาเปรียบ แต่ชาวลาวภาคอีสานมองบรูด้วยความชื่นชมในลักษณะบางประการ โดยสะท้อนผ่านคำพูดของชาวลาวอีสาน ดังเช่น “คนบรูมีนิสัยมีมานะอดทน เก็บออมเก่ง จนมีคำพูดที่พูดกันทั่วไปว่า “อยากมีเงินให้ไปหาข่า อยากได้ผ้าให้ไปหาภูไท (ทอดผ้าแกง)” หรือ “ปัจจุบันชาวบรูยังสอนลูกให้มีความมานะอดทนเห็นได้จากลูกชาวบรูเดินไปโรงเรียนระดับมัธยมซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ส่วนลูกชาวลาว ชาวภูไท พวกนี้ขี่มอเตอร์ไซด์ไปโรงเรียน ลูกเต้าชาวบรูเรียนจบสูงๆกัน เป็นเจ้าเป็นนายหลายคน เพราะมีความมานะพยายาม แต่มีนิสัยไม่ชอบคำขายชอบอยู่เงียบๆ” หรือ “ชาวบรูจะรักษาความลับเก่งมาก เมื่อไม่ไว้วางใครจะไม่ปรึกษาพูดเลยไม่ว่าเรื่องอะไร ส่วนคนลาวไวใจคนง่าย ใครมาก็เล่าให้ฟังหมด” หรือ “ชาวบรูระแวงระวังตัวดี พวกบรูขึ้นนอนแต่หัวค่ำ แล้วถ้าได้ขึ้นนอน จะนอนเงียบไม่คุยกัน ใครจะไปเรียกในยามวิกาล ก็จะไม่มาคุยด้วย มีรูอะไรก็จะไม่ลงมา แต่ปัจจุบันเปลี่ยนไปบ้าง ชาวบรูชอบเรียนคาถาอาคม มีความเชื่อเรื่องผี บูชาผี ทุกบ้านจะมีหิ้งผิบนบ้าน มีหม้อพื้นบ้าน ประเภทต่างๆ เช่น หมอยา หมอเป่า การที่บรูชอบเรียนเวทมนตร์คาถา จึงทำให้หมู่บ้านชาวบรูมีปอบมาก ซึ่งเกิดจากการรักษาวิชาไว้ไม่ได้” ดังนั้นภายใต้ทัศนคติที่มีต่อกันดังกล่าวทำให้ชาวบรูระวังตัวค่อนข้างมากเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับชาวลาวภาคอีสานทั้งในและนอกชุมชน สำหรับชาวลาวในชุมชนซึ่งมีจำนวนน้อยและไม่ค่อยมีบทบาทในชุมชนทั้งในการปกครองและทางเศรษฐกิจ ดังปรากฏให้เห็นว่าแทบไม่มี ชาวลาวอยู่ในตำแหน่งผู้นำที่เป็นทางการ และไม่ปรากฏมีร้านค้าของชาวลาวในชุมชนด้วย ส่วนใหญ่จะเป็นร้านค้าชาวบรูและมีร้านค้าชาวภูไทเพียงร้านเดียวเมื่อมีการนัดชด้างหรือมีเรื่องราวกับชาวภูไทโอกาสที่จะพัฒนาเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง จะมีน้อย ส่วนใหญ่จะจบลงด้วยการออมขอมกัน ส่วนกับชาวลาวในอีสานบางครั้งความขัดแย้งมักจบลงด้วยชีวิตแต่ปัจจุบันสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างชาวลาว และชาวบรูมีแนวโน้มดีขึ้นเรื่อย ๆ ทัศนคติของชาวบรูที่มีต่อคนลาวมีผลมา

จากประวัติศาสตร์ตั้งแต่ครั้งที่ชาวบรูอยู่ประเทศลาวในฐานะผู้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน แต่ถูกคนลาวมารุกรานและขับไล่เอาชาวบรูมาเป็นทาสชาวบรูอยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ลาวในฐานะข้าทาสมาเป็นเวลานานกว่าการเป็นข้าทาสชนกลุ่มอื่น และเมื่อมาอยู่ที่ประเทศไทยก็มาอยู่ท่ามกลางคนลาว (ไทย-อีสานที่ชาวบรูมักเรียกว่า ลาว) ที่ชาวบรูรู้สึกว่าคอยดูถูกและเอาเปรียบตลอด จึงทำให้ชาวบรูไม่ชอบคนลาว และมีตำนานของชาวบรูที่สะท้อนให้เห็นทรรชนะต่อคนลาวดังที่จะกล่าวถึงต่อไป จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าทรรชนะของคนสองกลุ่มที่มีต่อกันอยู่บนพื้นฐานในการมองกันคนละด้าน ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันบนความระแวงระวังและไม่ไว้วางใจกัน

โส้ : ตัวตนของชาวบรูกับการปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกที่ไม่คุ้นเคย

นอกจากการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท และลาวในละแวกชุมชนของตนเองแล้ว ชาวบรูยังติดต่อสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่างๆ เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรภายนอกต่างๆ สำหรับคนภายนอกที่ไม่รู้จักกันมาก่อน ชาวบรูมักจะบอกว่าตนเองเป็นชาวโส้พร้อมกับเล่าถึงประวัติความเป็นมาของตนเองเมื่ออพยพมาอยู่ที่อำเภอโซ่พิสัยและมีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่เป็นที่ตั้งตัวอำเภอโซ่พิสัยมาก่อนคนอำเภอโน้มีชื่อเรียกตามชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ผู้วิจัยก็ประทับใจกับเหตุการณ์ดังกล่าวในช่วงแรกที่เข้าสู่ชุมชน ชาวบรูจะบอกผู้วิจัยว่าตนเองเป็นชาวโส้ และวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยเห็นเป็นวัฒนธรรมโส้จนกระทั่งผู้วิจัยประทับใจในความโดดเด่นและงดงามของวัฒนธรรมของชาวบรูและออกปากชมบ่อยๆ ชาวบรูจึงบอกว่าตนเองเป็นข่า นี่คือวัฒนธรรมข่าแต่พอถามถึงว่ากลุ่มชาวข่าเรียกตัวเองว่าอะไรจึงได้รับคำตอบว่าเรียกตนเองว่า บรู แต่ข่าเป็นคำที่คนอื่นเรียก เมื่อถามเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เคยเข้าไปเกี่ยวข้องในครั้งแรกก็จะได้รับคำอธิบายในทำนองนี้เช่นเดียวกัน

ชาวบรูคนชื่อ ที่ขยัน แต่รู้ไม่ทันคนอื่น: การนิยามตัวตน 2 ด้าน ของชาวบรู กับการนิยามตัวเองภายใต้ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

ชาวบรู เรียกตนเองว่า “บรู” แปลว่าคนภูเขาหรือคนที่อาศัยอยู่ใกล้ภูเขา ดังถ้อยคำที่บรูอาวุโสได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า “คำว่า “ข่า” “โส้” เป็นคำที่คนอื่นเรียกเรา แต่เราเรียกตนเองว่า “บรู” เพราะชาวบรูมีภาษาบรูใช้ พวกบรูอยู่บนเขา

ทำนา ทำไร่ เลี้ยงวัว ควาย และหมูกี่ (หมูดำพันธุ์พื้นเมือง) บรูไม่ขี่ไถ เป็นคนซื้อ ไม่ชอบค้าขาย ชอบทำนาทำไร่ ชาวบรูไม่ชอบให้คนกลุ่มใดเรียกตนเองว่า “ข้า” เพราะเป็นคำที่ถูกชาวบรู หรือ บรูเก่ง ขยัน แต่ไม่ฉลาดเหมือนคนลาว

ดังนั้นนิยามในเชิงบวกของชาวบรู คือ ภาพของคนซื้อที่ขยัน ส่วนนิยามในเชิงลบ คือ คนที่รู้ไม่ทันคนอื่น กลุ่มชาวบรูอาวุโสกล่าวว่า “ทุกวันนี้ภาษา และวัฒนธรรมของบรูเสื่อมและจะหายไปในที่สุด เพราะชาวบรูที่มีความรู้ความเป็นบรูไม่กล้าพูดภาษาตน ไม่กล้าแสดงตัวตนความเป็นบรู กลัวคนอื่นรู้” พร้อมกับพูดตำหนิลูกหลานชาวบรูว่า “คนบ่นนับถือชาติเจ้าของ เขาเป็นไทพอยังสืบทอด” (คนไม่ภูมิใจในชาติเกิดของตนเอง เราเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดจะผิดอะไร) ชาวบรูอาวุโสรายหนึ่งเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ลูกๆ เขาไม่ให้พูดภาษาบรู เขาอายุคนไม่ยากให้คนรู้ว่าเป็นข้า พ่อ แม่เลยไม่พูด” ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเมื่อมีการขัดแย้งหรือมีเรื่องมีราวกับชาวภูไทโอกาสที่จะพัฒนาเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงจะมีน้อย ส่วนใหญ่มักจะจบลงด้วยการออมชอมกัน ส่วนกับลาวหรือไทย-อีสาน บางครั้งความขัดแย้งจะจบลงด้วยการจบชีวิต ชาวบรูจะไม่พอใจมากที่ชาวลาวหรือไทย-อีสาน เรียกชาวบรูว่า “ข้า เช่น ชุมข้า/ช่าน้อย มาหยัง” ถ้าเป็นชาวบรูผู้หญิง ก็จะไม่ตอบโต้อะไร แต่ถ้าเป็นผู้ชาย โดยเฉพาะวัยหนุ่ม บางครั้งมีเรื่องราวถึงฆ่ากันตาย โดยส่วนใหญ่แล้วไทย-อีสานที่เรียกชาวบรูในทำนองดังกล่าวมักจะเป็นไทย-อีสานที่อยู่หมู่บ้านอื่น แต่ถ้าเป็นไทย-อีสาน ที่อยู่หมู่บ้านเดียวกันก็จะรู้ว่าจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไรกับชาวบรู

ในประเด็นเรื่องการไม่พอใจที่ถูกเรียกว่า “ข้า” ผู้วิจัยได้เคยถามชาวบรูว่าทำไมในเมื่อเราเรียกตนเองว่าบรู จึงไม่บอกกับคนอื่นที่มาเรียกเราว่าข้า ว่าเราเป็น “บรู” ไม่ใช่ “ข้า” กลุ่มผู้อาวุโสชาวบรูบอกว่า “ไม่รู้จะพูดไปทำไม ไม่ว่าบรูหรือข้าก็หมายถึงข้ามาก่อน เพราะบรูก็เคยเป็นข้าทาสมาตั้งแต่สมัยกษัตริย์ขอม(เขมร) มาก่อน และมีคนกลุ่มอื่นที่อพยพมาจากลาวด้วยกัน(ภูไท) เขาก็รู้ว่าเราเคยเป็นข้ามาก่อน” ซึ่งความเข้าใจในเรื่องสถานภาพของกลุ่มชาติพันธุ์บรู ในเรื่องการเป็นข้าทาสตั้งแต่สมัยกษัตริย์เขมร ตรงกับข้อมูลที่จิตร ภูมิศักดิ์ ได้กล่าวถึงไว้ในหนังสือความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม ประวัติศาสตร์ของการถูกกระทำให้เป็นข้าทาสโดยคนนอกกลุ่มผ่านยุคการปกครองของคนกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่เขมร ลาว

และฝรั่งเศส เป็นเหมือนประวัติศาสตร์ที่ตีตราและตอกย้ำความเป็นชนชั้นข้าทาส ที่ต้อยต่ำทางสังคม ให้แก่ชาวบรูตลอดมาแม้จะมาอยู่ในแผ่นดินใหม่ที่ตนเองไม่ได้ อยู่ในฐานะข้าทาสแต่คำเรียกที่แสดงถึงความเป็นข้าทาสยังตามมาตอกย้ำความรู้สึก และความทรงจำอยู่ตลอด

ทหรสนะของชาวบรูที่มองตนเองว่าไม่ค่อยรู้เท่าทันคนอื่น ซึ่งเป็นผลมาจาก ในอดีตที่ลักษณะทางกายภาพของชาวบรูและวัฒนธรรมของชาวบรูโดยเฉพาะภาษา และสำเนียงการพูดที่มีความแตกต่างจากคนกลุ่มอื่น(ปัจจุบันก็ยังคงมีความแตกต่าง อยู่บ้าง) ทำให้ชาวบรูมีความรู้สึกถึงความแปลกแยก ประกอบกับ ท่าทีของผู้อื่นที่มีมา มีปฏิสัมพันธ์ด้วยซึ่งมองชาวบรูด้วยความแตกต่าง อย่างเช่นในอดีต ชาวบรูถูก เรียกว่า คนป่า ข่าขอม และในช่วงที่มีลัทธิคอมมิวนิสต์มีคนกลุ่มหนึ่งอพยพเข้ามาอยู่ในดงสีชมพู ชาวบรูก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เคยติดต่อดำขายกับคนลาวใน ภาควิสาหาก็มีประสบการณ์ถูกเอาเปรียบ ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นจึง เป็นไปด้วยความระแวงระวัง ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชนหรือนอกชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งใน(ครู)และนอกชุมชน หรือพ่อค้าที่เข้ามาค้าขายดังนั้นในสายตาของคนภายนอก ซึ่งเข้ามาติดต่อดำขายและไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากชาวบรูเท่าที่ควร ก็มักจะมอง ชาวบรูอย่าง ไม่เข้าใจว่าชาวบรูพูดยาก หัวดี หัวโบราณไม่ค่อยยอมรับสิ่งใหม่

จากผลการวิจัยพบว่าการนิยามตัวตนของชาวบรู มีทั้งการนิยามในเชิงบวก และเชิงลบทั้งจากกลุ่มชาติพันธุ์บรูมองตนเองและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมองบรู ซึ่งจะ แตกต่างจากข้อสรุปของนักวิชาการบางท่านที่กล่าวถึง การสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม ชาติพันธุ์ ว่าส่วนใหญ่กลุ่มชาติพันธุ์ตนเองมักสร้างหรือนิยามอัตลักษณ์ด้านบวก (positive) และมักสร้างอัตลักษณ์ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นในด้านลบ (negative)

ชาวบรูกับกระบวนการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ในภาพของ ผู้ที่เหนือกว่า

กลุ่มนี้การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ดังกล่าวของปัจเจกสัมพันธ์กับชาวบรู ในที่นี้จะเห็นว่านิยามที่มีต่อกันระหว่างชาวบรูกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเป็นทหรสนะที่มี ต่อกันบนมุมมองที่เป็นการมองกันคนละด้าน และมองบนพื้นฐานของประสบการณ์

ตรงที่แต่ละฝ่ายต่างตีความด้วยตนเอง และเข้าข้างตนเองตามธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ของสองฝ่ายจึงอยู่บนพื้นฐานความหลากหลายตามสถานการณ์ว่าตนเองมีปฏิสัมพันธ์กับใคร ในสถานการณ์ไหน เวลาไหน ตนเองจะทำอะไรบ้างจึงจะมีการปรับตัวโดยการใช้อัตลักษณ์ทั้งระดับปัจเจกและอัตลักษณ์ของกลุ่มในการปรับตัว ทำให้เกิดการสร้างภาพตัวแทน(representative) ทั้งในระดับกลุ่มและระดับปัจเจก (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546) ดังปรากฏให้เห็นผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวบรูกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีผลต่อการนิยามตนเองของชาวบรู นอกจากนี้ยังพบว่าชาวบรูมีกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่ค่อนข้างโดดเด่นในภาพของตัวตนผู้มีอำนาจที่เหนือกว่า ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านวัฒนธรรมด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเมืองปกครองทั้งในชุมชน และนอกชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม

ชาวบรูผู้มีอำนาจที่เหนือกว่าในด้านการเมืองการปกครอง ดังที่กล่าวมาแล้วว่า บ้านโพร้ประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวบรู ชาวญไทและชาวลาวในภาคอีสาน แต่ชาวบรูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดในชุมชน ดังนั้นในสถานการณ์ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นชาวบรูจึงค่อนข้างจะมีอำนาจเหนือกว่า ดังปรากฏให้เห็นว่าในชุมชนชาวบรูเท่านั้นที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีโอกาสเป็นผู้ใหญ่บ้านโดยชาวบรูจะมีคำพูดว่า“จะเอาไก่อปามาเป็นไก่อบ้านไม่ได้” ซึ่งหมายถึงจะเอาคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมาเป็นผู้นำกลุ่มตนเองไม่ได้ นอกจากนั้นชาวบรูยังมีกลไกในการรักษาอำนาจของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนในชุมชน โดยการให้สมาชิกกลุ่มชาวบรูเป็นผู้นำทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการในตำแหน่งต่างๆ เช่น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน มรรคทายกวัด จำ(ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีปู่ตา) หมอพื้นบ้านและผู้นำทางพิธีกรรมตลอดจนตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) มีการเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นเป็นผู้นำบ้างแต่อยู่ในตำแหน่งที่ไม่สำคัญมากและมักมีสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์บรูทำงานร่วมอยู่ด้วย เช่น กรรมการหมู่บ้านและผู้นำทางพิธีกรรม ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าคำว่า คนนอกกลุ่มหรือที่ชาวบรู เรียกว่า “ไก่อป้า” มักจะหมายถึงคนนอกกลุ่มที่เป็นชายและมาแต่งงานกับหญิงชาวบรูหรือกลุ่มชาติพันธุ์

อื่นที่ไม่ได้แต่งงานกับชาวบรู ส่วนชายชาวบรูที่แต่งงานกับหญิงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น มักไม่ได้ถูกกีดกันในการเข้ามาเป็นผู้นำ เช่นพ่อเป็นชาวบรูแม่เป็นชาวญไท หรือแม่เป็นชาวลาวอีสานซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมในการเลือกคู่ครองและการสืบเชื้อสายที่มีการยกย่องผู้ชาย/ลูกชายมากกว่าลูกสาวดังที่กล่าวมาแล้วนอกจากนี้ยังมีชาวบรูบางรายที่ไม่ใช่ผู้นำทางการ แต่เป็น**ผู้นำเชิงบารมี** สามารถเชื่อมโยงอำนาจทางการเมืองในระดับประเทศเข้ามาเชื่อมโยงกับอำนาจท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้ได้รับการยอมรับ และเป็นที่ปรึกษาให้การช่วยเหลือเมื่อชาวบ้านหรือแม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ที่มีความเดือดร้อนหรือมีปัญหาในเรื่องคดีความ ซึ่งเป็นที่กล่าวถึงทั้งในและนอกชุมชน ผู้วิจัยมีโอกาสเห็นชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาขอความช่วยเหลือเมื่อลูกชายมีคดีความ อำนาจ บารมีของผู้นำชาวบรูท่านนี้ ได้รับการกล่าวถึงทั้งในและนอกชุมชน นอกจากนี้**ชาวบรูยังมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวบรู** ที่กระจายออกไปอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ โดยใช้กลไกความเชื่อ ประเพณี เช่น ทอดผ้าป่าระหว่างหมู่บ้านที่มีชาวบรูค่อนข้างมาก การจัดบุญเดือนสาม เพื่อให้ชาวบรู ได้กลับมาบวชศรัทธาบุญ ผูกแขนแก่ผู้อาวุโสในชุมชน เครือข่ายของชาวบรู และอำนาจทางเศรษฐกิจ ทำให้ชาวบรูสามารถชนะการเลือกตั้งและได้เป็น นายกอบต. มีอำนาจในตำบลของตนเอง และสามารถเชื่อมโยงความเป็นชาวบรูขึ้นไปสู่ระดับการเมืองการปกครองที่สูงขึ้น

ผู้มีอำนาจในทางเศรษฐกิจ นอกจากชาวบรูจะมีอำนาจในการปกครองแล้วยังพบว่าชาวบรูมีบทบาทที่สำคัญทางเศรษฐกิจด้วย คือเป็นพ่อค้าและนายทุนสำคัญในชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์เดิมของชาวบรูซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีทั้งคนในกลุ่มและนอกกลุ่มว่า ชาวบรูชื่อ ไม่ชอบค้าขาย สำหรับชาวบรูแล้วคนค้าขายเก่ง คือ คนฉลาดและจะเรียกคนที่มีลักษณะดังกล่าวว่า “เจ๊ก” เพราะมองว่าคนจีนฉลาด ค้าขายเก่ง และจะเรียกชาวบรูที่มีลักษณะที่ค้าขายเก่งด้วยคำว่า เจ๊ก นำหน้าชื่อ ซึ่งมีเพียงคนเดียวในกลุ่มชาวบรูที่ถูกเรียกว่า เจ๊ก เพราะประสบผลสำเร็จในการค้าขายเป็นทั้งพ่อค้าคนกลางรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรเปิดร้านค้าและมีเงินให้ชาวบ้านกู้ยืม ตลอดจนเป็นผู้นำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาสู่ชุมชนเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในชุมชนในการสร้าง

และปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์เป็นผลมาจาก อัตลักษณ์หลายอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม มีผลให้ปัจเจกต้องการสร้างภาพของตนซึ่งเชื่อมโยงกับภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ขึ้นมาใหม่ในภาพของผู้ที่ฉลาดที่เหนือกว่าไม่ใช่ผู้ต่ำต้อยตามการเรียกชื่อกลุ่มของคนภายนอก (สำหรับครอบครัวของชาวบรูผู้ที่ถูกเรียกว่าเจ๊กมีการค้าขายมาตั้งแต่รุ่นพ่อ แต่พอมาถึงรุ่นลูกที่สืบทอดการค้าประสบผลสำเร็จมากกว่า ดังนั้นผู้เป็นพ่อจะไม่ถูกเรียกว่าเจ๊ก เช่นที่เรียกกับลูก) นอกจากนั้นยังพบว่า การเป็นคนที่มีความรู้ทางเศรษฐกิจดีของชาวบรูเป็นที่รับรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่สะท้อนผ่านคำพูดที่ว่า “อยากได้เงินให้ไปหาเช่า อยากได้ผ้าไปหาผูกไท”

ตัวตนของชาวบรูกับการสร้างและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ “ในสถานการณ์คนไร้พวก”

มนุษย์ทุกสังคมมักจะมีการสร้างประวัติศาสตร์เพื่ออธิบายความเป็นมาของตนเอง เพื่อสร้างให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ขึ้นมา การสร้างประวัติศาสตร์มักไม่ได้กระทำในครั้งเดียวแต่จะมีกระบวนการที่ต่อเนื่องในการผลิตซ้ำตามเงื่อนไขต่างๆ ที่มีผลกระทำต่อความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ตน ดังนั้นกระบวนการสร้างประวัติศาสตร์ จึงเป็นการตอบโต้สิ่งที่มากระทบความรู้สึกหรือความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อให้อัตลักษณ์นั้นเกิดการนิยามความหมายและการมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างประวัติศาสตร์ มักจะถูกกระทำผ่านการผลิตซ้ำตำนานเรื่องเล่าหรือพิธีกรรม ซึ่งเป็นเป็นกลไกสำคัญของกระบวนการสืบทอดของอัตลักษณ์และการมีตัวตนของกลุ่ม

การนิยามความหมายและการมีตัวตนของชาวบรูอยู่ภายใต้เงื่อนไขของประวัติศาสตร์ที่ถูกตีตราถึงความด้อยต่ำในสถานภาพทางสังคมทั้งในสังคมเดิมและสังคมใหม่ กระบวนการสร้างประวัติศาสตร์ของชาวบรูเพื่อตอบโต้ประวัติศาสตร์ที่เป็นวาทกรรมที่ทำให้ชาวบรูรู้สึกด้อยต่ำ โดยเฉพาะเมื่ออยู่ในสถานการณ์ใหม่ที่แวดล้อมด้วยกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ทำให้ชาวบรูอยู่ในฐานะของ “คนไร้พวก” เพราะเมื่อครั้งที่อยู่ประเทศลาว ชาวบรูถูกเรียกว่า “ซา” ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อีกหลายกลุ่มที่อยู่ร่วมกันในสถานการณ์ดังกล่าวการถูกเรียกว่า ซา ไม่ได้สร้างแรงกดดันให้ชาวบรู

เช่นเดียวกับที่อยู่ที่สังคมบ้านโพธิ์ (จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยมีโอกาสพบกับและพูดคุยกับชาวบรู และคนลาวที่มาจากสะหวันนะเขต พบว่าเพราะชาวบรูที่นั่นยังระบุว่า ตนเองเป็นข่าเมื่อมีคนภายนอกถาม และไม่ได้มีความรู้สึกต้องระวังตนไม่ให้คนอื่นรู้ว่าตนเองเป็น “ข่า” เพราะมีคนหลายกลุ่มที่ถูกเรียกว่าข่า จนไม่ค่อยมีความรู้สึกแปลกแยก)

จากผลการวิจัยพบว่าการสร้างประวัติศาสตร์และนิยามความหมายใหม่ให้กับตัวตนชาวบรูบ้านโพธิ์ เพื่อเป็นการสร้างและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ถูกกระทำผ่านตำนาน ความเชื่อ พิธีกรรม และนามสกุล ดังนี้

ตำนานน้ำเต้าปู้ กับความเป็นอ้ายกหรือพี่ใหญ่ของชาวบรู

ตำนานน้ำเต้าปู้เป็นตำนานที่เกี่ยวกับการกำเนิดมนุษย์ ซึ่งพบแพร่หลายอยู่ในเขตล้านช้างและบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงสะท้อนสำนึกของความต้องการสืบเผ่าพันธุ์ที่เป็นพื้นฐานของมนุษยชาติ (ปราณี วงศ์เทศ, 2542) ตำนานดังกล่าวจะมีหลายแบบแล้วแต่ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ใดจะเป็นผู้เล่าผู้เล่ามักจะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองเป็นตัวละครที่มีความโดดเด่นในตำนานนั้น

เนื้อหาโดยสังเขปของตำนานน้ำเต้าปู้ของชาวบรู มีดังนี้ มนุษย์เดิมเกิดจากน้ำเต้าปู้ใบเดียวกัน ในน้ำเต้าปู้จะประกอบไปด้วยชนชาติบรู ลาว พวนและภูไท ทุกคนเป็นเพศชายยกเว้นน้องภูไทที่เป็นหญิง บรูเป็นพี่คนโต ลาวเป็นน้องคนรอง ถัดมาคือพวนและน้องคนสุดท้องคือ ภูไท วันหนึ่งพระอินทร์ได้เอาเหล็กแหลมเผาไฟและจีให้น้ำเต้าปู้เป็นรูเพื่อให้มนุษย์ออกมา น้องลาวชอบแกล้งยิงขิงดีขิงเด่นกับพี่ตลอดขณะที่พี่คนโตต้องออกมาก่อน แต่น้องลาวก็พยายามเบียดแย่งพี่ชาวบรูสุดท้ายแย่งไม่สำเร็จพี่ชาวบรูออกมาก่อนผ่านรูที่มีความร้อนและเขม่าควัน ชนชาติบรูจึงตัวดำ ผมหยิก ส่วนชนชาติลาวดำรองลงมา ตามด้วยพวนแต่น้องหล่าหรือน้องคนเล็กชาวภูไทออกมาสุดท้ายจึงผิวขาวที่สุด เมื่อออกมาพี่ชาวบรูต้องดูแลเลี้ยงน้องๆ ก็พาน้องปลูกข้าวไร่ เลี้ยงช้างหาของป่าล่าสัตว์ ส่วนภูไทที่เป็นน้องสาวคนเล็กก็จะถนอมไม่ให้ไปไร่ไปนาให้อยู่บ้านทอผ้าให้พี่ใส่ ดังนั้นชาวภูไทจึงผิวขาวและทอผ้าเก่ง นอกจากนี้ตำนานดังกล่าวสะท้อนความยิ่งใหญ่ของชาวบรูในฐานะ

ผู้คนใดที่ต้องดูแลกลุ่มชาติพันธุ์อื่น โดยเฉพาะคนลาว ที่ชาวบรูว์รู้สึกว่าถูกดูแคลน ชาวบรูว์ต้องการชี้ให้เห็นถึงความมีอำนาจของตนเองเหนือคนลาวในฐานะผู้คนใด นอกจากนี้ยังสะท้อนความสัมพันธ์จริงระหว่างชาวบรูว์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ไม่ว่า จะเป็น ลาว-อีสาน หรือภูไท ที่อยู่ร่วมกับชาวบรูว์บ้านโพธิ์

ตำนานนางสีชมพบกับความเป็นเชื้อสายกษัตริย์ของชาวบรูว์

ตำนานนางสีชมพบเป็นตำนานที่เกิดขึ้นจากการโยงความสัมพันธ์ของชาวบรูว์ เข้ากับหลักฐานการขุดค้นวัตถุโบราณต่างๆ ในเขตพื้นที่บ้านโพธิ์ และความเชื่อ เรื่องผีขอมของคนท้องถิ่น ตำนานดังกล่าวมีเนื้อหาโดยสังเขป ดังนี้ เดิมบริเวณ ดงสีชมพบ (แถบอำเภอลำทะเมนชัย) เป็นเมืองขอมมีพญาขอมปกครอง มีลูกสาวที่ทรง พระสิริโฉมงามชื่อ นางสีชมพบ เป็นที่หมายปอง ของหนุ่มๆ และพระโอรสของเมือง ต่างๆ ในบรรดาผู้ที่หมายปองนางสีชมพบ มี 2 คนที่มีความโดดเด่น ได้แก่ ท้าวรินทองและยักษ์กระษะชา ท้าวรินทองเป็นโอรสเจ้าเมืองเปงจาน (เป็นชื่อตำบลหนึ่งในอำเภอรัตนวาปี) มีบิดาเป็นชาวบรูว์ ส่วนมารดาเป็นภูไท ท้าวรินทองเป็นตัว พระเอก ยักษ์กระษะชา เป็นบุตรเจ้าเมืองบึงกาฬ มีบิดา มารดา เป็นชาวลาวหรือไทย-อีสาน เป็นตัวโกงในเรื่อง ยักษ์กระษะชาพยายามหาทางกำจัดท้าวรินทองด้วยวิธีการ ต่างๆ นานา แต่ไม่สำเร็จ เพราะนางสีชมพบคอยช่วยเอาไว้ ด้วยมีใจสินหาต่อท้าว รินทอง จากการต่อสู้ของท้าวรินทองและยักษ์กระษะชา ทำให้เกิดตำนานของ สถานที่สำคัญต่างๆ ในละแวกนั้น เช่น ดานม้าอาน หนองยอ หนองม่ม หรือ หนองมุ่ม เป็นต้น สุดท้ายยักษ์กระษะชา พ่ายแพ้และจบชีวิตลง นางสีชมพบจึงได้ ครองรักกับท้าวรินทอง

ตำนานดังกล่าวนอกจากจะเป็นการโต้ตอบวาทกรรมของความด้อยต่ำของ ชาวบรูว์ที่เป็นอัตลักษณ์ที่ผู้อื่นสร้างหรือกำหนดให้แล้ว ยังเป็นวาทกรรมที่โต้ตอบ ความเหนือกว่าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวหรือไทย-อีสาน เพราะในเนื้อเรื่องสร้างให้ ชาวบรูว์เหนือกว่า ทั้งในด้านบุคลิกและความสามารถ

ทั้งตำนานน้ำเต้าปั้งและตำนานนางสีชมพบ ล้วนสะท้อนให้เห็นภาพความ สัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์บรูว์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่แวดล้อม ความสัมพันธ์กับ

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเป็นไปด้วยความขัดแย้ง ส่วนกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทก่อนข้างเป็นความสัมพันธ์ที่ดี และจากความเชื่อในเรื่องการเป็นผีคนโต ประกอบกับเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดในชุมชนทำให้ชาวบรูสร้าง ความชอบธรรมในการเป็นผู้นำชุมชนตลอดมา โดยไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมีโอกาสนำชุมชน

บุตรนนท์ : บุตรพระอานนท์ผู้มีความเจลิยวลาดจากแดนสวรรค์

บุตรนนท์เป็นนามสกุลของชาวบรูบ้านโพธิ์ที่ร่วมกันกำหนดขึ้นเมื่อมาอยู่ที่บ้านโพธิ์ ตามนโยบายของรัฐในสมัยรัชกาลที่ 5 การเกิดขึ้นของนามสกุล มีความเกี่ยวข้องกับการเกิดรัฐชาติ ดังที่ เจมส์ ซี สก็อต (James C. Scott, 1998 อ้างใน ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2546:221-222) นำเสนอว่า การเกิดขึ้นของระบบนามสกุลนั้น เป็นยุทธศาสตร์ส่วนหนึ่งของรัฐในความพยายามที่จะจัดการและควบคุมผู้คนที่มีความหลากหลายในประเทศการกำหนดแซ่หรือนามสกุลให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยรัฐนั้น นอกจากเป็นยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งในการจำแนกและควบคุมประชากรที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมแล้ว ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการผสมกลมกลืนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆให้เข้ากับกลุ่มชาติพันธุ์หลักของประเทศ ชาวบรูก็ไม่ได้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลีกเลี่ยงจากนโยบายอันนี้ แต่ท่ามกลางหลักการที่จะผสมกลมกลืนกลุ่มชาติพันธุ์ย่อย ชาวบรูก็พยายาม แสดงตัวตนของความเป็นบรู ผ่านทางนามสกุล การกำหนดนามสกุลบุตรนนท์ที่มีความหมายที่บอกถึงที่มา การตอบโต้ว่าทกรรมคนไม่ฉลาด นำมาสู่การสร้างนามสกุล ที่มีความหมายถึงผู้ฉลาดเจลิยว มีความสามารถ โดยนำชื่อสาวกองค์สำคัญของพระพุทธเจ้า คือ พระอานนท์ มาเป็นนามสกุล และขยายความเพิ่มเติมว่ามาจากแดนสวรรค์ ซึ่งหมายถึงเมืองสวรรค์นเขต ประเทศลาวในอดีตชาวบรูทั้งหมู่บ้านใช้นามสกุลนี้หมด แต่ภายหลังชาวบรูที่ได้เป็นผู้นำหมู่บ้านได้เปลี่ยนนามสกุลใหม่ ทำให้เกิดนามสกุลใหม่ ในหมู่บ้านบรู อย่างไรก็ตามนามสกุลบุตรนนท์ยังเป็นนามสกุลหลักของชาวบรูบ้านโพธิ์ในปัจจุบัน

บุญเดือนสามกับการผลิตซ้ำ การมีอยู่ของตัวตนชาวนา

ดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องระบบความเชื่อเรื่องประเพณีว่าบุญเดือนสามมีความสำคัญต่อความเป็นชาวนา เพราะเมื่อพูดถึงชาวนา ชาวบ้านในละแวกนั้นจะนึกถึงบุญเดือนสามทันที ประเพณีดังกล่าวถูกจัดขึ้นในเดือนสาม(กุมภาพันธ์)ของทุกปี โดยจัดขึ้นในวันขึ้น 3 ค่ำ ในประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีผูกข้อมือหรือที่ชาวนาและชาวอีสานทั่วไปเรียกว่า ผูกแขน เพื่อแสดงความเคารพผู้อาวุโสของชาวนา เดิมลูกหลานชาวนาจะนำข้าวปลาอาหาร เงิน ข้าวของ มามอบให้ปู่ย่าตายาย พร้อมกับผูกข้อมืออวยพรให้ผู้อาวุโสชาวนาทั้งหญิงและชายที่บ้าน ผู้อาวุโสก็จะเลี้ยงอาหารแก่ลูกหลาน ซึ่งชาวนาทั้งในชุมชนและชาวนาบ้านโพธิ์ที่อพยพในละแวกใกล้เคียงจะมาร่วมพิธีในวันดังกล่าว เพราะบุญเดือนสามจะจัดขึ้นเฉพาะที่บ้านโพธิ์ที่มีชาวนารวมกันเป็นจำนวนมากไม่มีในหมู่บ้านอื่นที่ชาวนาอพยพไปอยู่ ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ประเพณีดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจ จากการตระเวนผูกแขน อวยพรผู้อาวุโสตามบ้านเรือนเปลี่ยนมาเป็นนำผู้อาวุโสมารวมกันที่หอประชุมโรงเรียน โดยมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นลูกหลานชาวนาบ้านโพธิ์และผู้อาวุโสชาวนาบางส่วนเป็นต้นคิด เพราะเห็นว่าการที่ลูกหลานตระเวนไปอวยพรให้ผู้อาวุโสตามบ้านทำให้ทั้งผู้อาวุโสและลูกหลานเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงสถานที่และรูปแบบ มีการเพิ่มเติมรูปแบบคือให้มีการนิมนต์พระมาทำบุญตักบาตรหลังจากพิธีทางสงฆ์เสร็จสิ้นลงก็มีพิธีทางพราหมณ์ คือ การบายศรีสู่ขวัญให้กับผู้อาวุโส หลังจากนั้นให้ผู้อาวุโสนั่งบนเก้าอี้เป็นแถวให้ลูกหลานชาวนาทั้งในและนอกชุมชนได้ผูกข้อมือให้ หลังจากเสร็จพิธีก็ร่วมรับประทานอาหารกัน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ในพิธีกรรมดังกล่าวนอกจากลูกหลานชาวนาแล้วพบว่าทั้งชาวกูไท และไทย-อีสานในชุมชนก็มาร่วมในพิธีดังกล่าว แต่ไม่ค่อยมีผู้อาวุโสชาวลาวหรือไทย-อีสาน เนื่องจากชาวลาวส่วนใหญ่อพยพเข้ามาโดยการแต่งงานเป็นชายในรุ่นหลังไม่ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในยุคแรกๆ เช่นเดียวกับชาวนาและชาวกูไทสำหรับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของประเพณีดังกล่าว ชาวนามีทั้งผู้ที่ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

ประเพณีบุญเดือนสามเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงความเป็นชาวบรูทั้งในและนอกชุมชน เป็นการสร้างและกระชับเครือข่ายชาวบรู มีผลต่อการสร้างอำนาจในทางการเมืองของชาวบรูในเวลาต่อมา เพราะชาวบรูแม้จะมีจำนวนน้อยกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ แต่มีความร่วมมือกันค่อนข้างดีเห็นได้จากในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบรูอาศัยเครือข่ายความเป็นบรูที่กระจายอยู่แทบทุกหมู่บ้านในตำบล จนกระทั่งชนะการเลือกตั้ง ซึ่งคู่แข่งคือ ลาว-อีสาน เพราะนอกจากฐานเสียงจากสมาชิกชาวบรูแล้ว ยังได้ฐานเสียงสนับสนุนจากเครือข่ายฝ่ายคู่สมรสของชาวบรูในหมู่บ้านต่างๆ อีกด้วย

จากผลการวิจัยพบว่า การสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชาวบรูมีความสอดคล้องและแตกต่างกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์ที่โฮโรวิทซ์กล่าวไว้ 3 ประการ คือ 1) การเปลี่ยนแปลง พรหมแดนชาติพันธุ์ระดับกลุ่ม จะส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของกลุ่มบางที่เกิดการรวมตัวกัน หรือการรวมพวก (incorporation) แล้วเกิดอัตลักษณ์ใหม่หรือเกิดการแตกพวก (differentiation) คือแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ ได้ อาจจะเป็นไปได้ว่าอัตลักษณ์คงเดิมแต่พรหมแดนทางชาติพันธุ์เปลี่ยน สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์บรู การเปลี่ยนแปลงพรหมแดนทางชาติพันธุ์เกิดขึ้นค่อนข้างเร็ว จนทำให้พรหมแดนทางชาติพันธุ์มีความลื่นไหลเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของกลุ่ม ชาวบรูได้มีการรวมตัวกันในระหว่าง ชาวบรูที่กระจายกันอยู่ในตำบลเดียวกันเพื่อนำมาสู่การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ที่เปลี่ยนไป จากผู้ด้อยต่ำไปสู่สถานภาพของผู้มีอำนาจ กล่าวคือมีการเปลี่ยนแปลงทั้งพรหมแดนทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ 2) การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงตาม บริบทหรือสถานการณ์แต่ละเปลี่ยนแปลงซ้ำๆ เช่นเดียวกับชาวบรูจะเห็นว่าชาวบรูที่เป็นปัจเจกที่ได้รับการดูถูกเรื่องชาติพันธุ์จากคนกลุ่มอื่น พยายามเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเอง มีการส่งสมสืบทอด มาจากรุ่นบรรพบุรุษ จนได้รับการยอมรับในรุ่นลูกหลานซึ่งใช้เวลานานกว่าที่จะสร้างภาพใหม่ให้เกิดขึ้นกับตนและกลายเป็นภาพตัวแทนของกลุ่มไม่ว่าจะเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง การปกครองหรือผู้นำทางเศรษฐกิจ 3) เงื่อนไขที่ทำให้อัตลักษณ์เกิดการเปลี่ยนแปลง โฮโรวิทซ์ มองว่าเกิด

จากสาเหตุ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก สภาวะการณั้ติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น และประการที่สองเกิดจากองค์การทางการเมืองที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้นได้อาศัยอยู่ ซึ่งหมายถึงรัฐประชาชาติ (Donald Horowitz, 1998 อ้างถึงใน จวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547) จากผลการวิจัยพบว่าเงื่อนไขที่สำคัญที่มีผลต่อการสร้าง และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวยุโรปนอกจากสภาวะการณั้ติดต่อกับกลุ่ม ชาติพันธุ์อื่นแล้วสำนักทางประวัติศาสตร์ก็มีส่วนทั้งตอกย้ำในเชิงกดดันและผลักดัน ให้กลุ่มมีการสร้างภาพตัวแทนใหม่ของ กลุ่ม สำหรับเงื่อนไขประการที่ 2 ที่เป็นผล จากการอยู่ภายใต้ความเป็นรัฐชาติไทยที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์รัฐใช้โอกาสที่ผ่านมา ทางนโยบายต่างๆ ในการเปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์ของตนเองเมื่อพิจารณาจากการ เปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่สำคัญของชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของชาวยุโรปดังนี้

พ.ศ. 2437 อพยพจากแขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว เข้าสู่ประเทศไทย ที่จังหวัดมุกดาหารและอาศัยที่อำเภอคงหลวง 1 ปี พ.ศ. 2438 อพยพมาอยู่ที่ ดงสีชมพู และตั้งเป็นชุมชนบ้านโพธิ์ปี พ.ศ. 2439 ดำรงชีพโดยการทำนา (ข้าวไร่) เลี้ยงควาย ถูกเรียกว่า คนดง คนป่า

พ.ศ. 2482 เริ่มมีการติดต่อดำขายกับภายนอก เป็นหมู่บ้านที่เป็นทางการ และต้องติดต่อกับราชการกับทางอำเภอ ทำให้มีการใช้นามสกุลครั้งแรก เพราะเป็น นโยบายของรัฐ ชาวยุโรปจึงได้ตั้งนามสกุลบุตรนทน์ขึ้นมา ร่วมกัน

พ.ศ. 2483 ตั้งโรงเรียนประจำชุมชนอย่างเป็นทางการ ซึ่งจุดประกายให้ ชาวยุโรปให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อการก้าวเข้าไปสู่การเป็นเจ้าคน นายคน ในยุคแรกๆ ลูกหลานชาวยุโรป(ส่วนใหญ่ผู้ชาย) มักจะเรียนทางด้านตำรวจ ทหาร ชาวยุโรปคนแรกกับราชการทหาร ปัจจุบันเกษียณอายุราชการแล้ว ดังนั้นจึงเป็น ค่านิยมให้ลูกหลานเรียนด้านนี้ต่อมาชาวยุโรปรุ่นหลังจึงเริ่มมีความหลากหลายในการ เลือกเรียนมากขึ้น

พ.ศ. 2500 มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาเศรษฐกิจตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เริ่มมีการตัดถนน มีเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามา วิถีชีวิตแบบเดิมของชาวยุโรปเริ่มเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงหมูดำ การแต่งกาย ภาษา และลักษณะบ้านเรือน

พ.ศ. 2515 ป่าถูกสัมปทาน ชาวบ้านใช้คำว่า “ป่าแตก” **ความเป็นคนป่าคนดง** ในสายตาคนนอกเริ่มหายไป พ.ศ. 2517 ชาวภูไทเข้ามาอยู่ในชุมชน **ภาพของความเป็นป่า** เริ่มปรากฏชัดเพราะชาวภูไทรู้จักประวัติกลุ่มชาติพันธุ์บรูชัดเจน

พ.ศ. 2520 มีการแพร่กระจายการปลูกพืชเศรษฐกิจ ตามกระแสทุนนิยมโลก ทำให้การปลูกปอและมันสำปะหลังแพร่กระจายเข้ามาสู่ชุมชน ชาวบ้านเริ่มทดลองปลูกพืชดังกล่าว เพื่อขายแก่ตลาดภายนอก **เพราะมีการคมนาคมที่สะดวกขึ้น**

พ.ศ. 2525-2527 ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เข้ามาหลบจากการตามล่าของเจ้าหน้าที่รัฐในดงสีชมพู (ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของคาร์ล มาร์ก เข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทยก่อนช่วง พ.ศ. 2520) ทำให้**ชาวบรูถูกตั้งข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์ด้วย** เพราะไม่ยอมแจ้งเบาะแสของกลุ่มผู้ที่ถูกกล่าวหาว่า เป็นคอมมิวนิสต์ให้เจ้าหน้าที่รัฐทราบ

พ.ศ. 2530 เริ่มมีรถไฟเดินตามคันแรกในชุมชนโดยผู้นำทางเศรษฐกิจ **เริ่มมีการขยายพื้นที่การปลูกมันสำปะหลังตามกระแสดemandของการของตลาด** และลดพื้นที่การปลูกปอ จนในปี 2535 มันสำปะหลังกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชน พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เข้าส่งเสริมให้เงินกู้และมีรถยนต์คันแรกของชุมชนที่รับจ้างขนส่งและรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร

พ.ศ. 2536 -2537 การแพร่กระจายการปลูกยางพาราเริ่มเข้ามาสู่ชุมชน ชาวบรูทดลองปลูกและขยายตัวมากในพื้นที่ตั้งแต่ปีพ.ศ.2540 เป็นต้นมา ภายใต้นโยบายการส่งเสริมปลูกยางพาราของรัฐที่สนับสนุนทั้งทุนและปัจจัยการผลิต มีสถานีทดลองยางพาราที่อำเภอโพธิ์ชัย ซึ่งเป็นแหล่งเพาะชำกล้ายางพารา ปี พ.ศ. 2548-2549 ยางพารามีราคาสูง ชาวบรูบางคนถึงกับมองว่า**ควรเลิกทำนาและเอาพื้นที่ไปปลูกยางพาราเพราะราคาดีกว่า** การเข้ามาของพืชเศรษฐกิจต่างๆ ดังที่กล่าวมา เป็นช่องทางให้**ชาวบรูเปลี่ยนภาพลักษณ์จากผู้ด้อยต่ำเป็นผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจในเวลาต่อมา**

พ.ศ. 2540 มีชาวบรูเข้าไปเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ภายใต้นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐและในปี 2547 ชาวบรูสามารถเข้าถึง

ตำแหน่งนายกอบต.ได้ มีการฟื้นฟูบุญเดือนสามให้โดดเด่น โดยจัดให้มีการรวมตัวกันในการประกอบพิธีกรรมชัดเจนขึ้นและให้ผู้นำทางการเมืองในอบต.เข้ามามีส่วนร่วมและรับรู้ในประเด็นดังกล่าว

จะเห็นว่าภายใต้นโยบายของรัฐในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา การส่งเสริมในการผลิตทางการเกษตรและการกระจายอำนาจในการปกครองท้องถิ่นดูเหมือนชาวบรูจะแสวงหาศักยภาพและโอกาสผ่านนโยบายต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่ชุมชน เพื่อสร้างภาพตัวแทนใหม่ของกลุ่มในฐานะของผู้ที่มีอำนาจ ไม่ใช่ภาพของผู้ด้อยต่ำเช่นในอดีต

บทส่งท้าย

จากผลการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจชาวบรูมากขึ้น ทั้งประวัติความเป็นมา จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ในฐานะผู้ยิ่งใหญ่ที่เคยเรืองอำนาจแต่ถูกรุกรานจนกลายเป็นผู้ได้ปกครองอยู่ตลอด ชาวบรูจึงต้องต่อสู้ดิ้นรน และมีกระบวนการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ตลอดเมื่อต้องอพยพไปสู่แผ่นดินใหม่อยู่ภายใต้ปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มใหม่และองค์กรทางการเมืองใหม่ ปฏิสัมพันธ์ของชาวบรูกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้พรมแดนทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์บรูลางเลือน เพราะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งมีผลต่อการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชาวบรู ชาวบรูมีกลไกในการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ที่น่าสนใจ มีการใช้ประวัติศาสตร์ที่กดทับให้เป็นศักยภาพที่จะแสดงความโดดเด่นในฐานะของคนไร้พวกในผืนแผ่นดินใหม่ โดยการผลิตซ้ำความเชื่อและแต่งแต้มตำนานขึ้นมา ให้ภาพของชาวบรูดูมีอำนาจที่โดดเด่นขึ้นกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ตำนานน้ำเต้าปึงกับความเชื่อในการกำเนิดมนุษย์ตำนานนางสีชมพู่ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพชาวบรูกับเชื้อสายของกษัตริย์ขอม มีการใช้โอกาสภายใต้นโยบายต่าง ๆ ขององค์กรทางการเมืองที่กลุ่มตนสังกัดอยู่ให้เป็นประโยชน์ในการสร้างภาพตัวแทนของกลุ่มขึ้นมาใหม่ผ่านการโยนโยะระหว่างอัตลักษณ์ของปัจเจกกับการสร้างภาพตัวแทนของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรมประเพณีความเป็นอัตลักษณ์ที่น่าสนใจในประเด็น

ต่างๆ เบื้องต้น ได้สะท้อนให้เห็นได้ถึงความตระหนักในเรื่องความหลากหลายของผู้คนที่อยู่ร่วมกันผ่านการปรับตัวในการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างหลากหลาย ดังนั้นสำหรับชาวบรูและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่ที่ศึกษา ต้องจัดว่าไม่มีปัญหาที่รุนแรงและสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันได้ ปัญหาความขัดแย้งที่ซ่อนตัวอยู่ในระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จะถูกทำให้เบาบางลงด้วยการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์และการมีโอกาสดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันแม้สำนึกทางประวัติศาสตร์จะคอยตอกย้ำชาวบรูก็เหมือนผู้คนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องการได้รับการยอมรับและให้เกียรติในความเป็นมนุษย์เฉกเช่นเดียวกันกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จิตกร โพธิ์งาม. 2536. ชาวบรู: โลกทัศน์ต่อปัจจัยสี่และสิ่งต่าง ๆ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิตกร ภูมิศักดิ์. 2519. ความเป็นมาของคำ สยาม ไทย ลาวและขอม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- จิตกร ภูมิศักดิ์. 2547. ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. 2547. ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ดาร์รตัน เมตตาริกานนท์และ อัครยา สังขจันทร์. 2546. การสำรวจสภาพองค์ความรู้เบื้องต้นจากงานวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มแม่น้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. 2546. ประวัติศาสตร์อีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

นิติ ภาวัครพันธุ์. 2545. “บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งไม่ใช่: อัตลักษณ์แห่งตัวตนที่แปรผันได้” ว.สังคมศาสตร์ปริทัศน์.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. 2503. ราชอาณาจักรลาว. พระนคร.

ปนัดดา บุญยสารนัย. 2546. “การฟื้นฟูและการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวอาข่าในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน” ใน อาข่า-ละว้า-อาหม. เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 2 วันที่ 26-28 มีนาคม 2546. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ประสิทธิ์ ลิปรีชา. 2546. “อัตลักษณ์ทางเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งท่ามกลางความทันสมัย” ใน อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์และความเป็นชายขอบ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ปราณี วงศ์เทศ. 2542. “สำนึกเกี่ยวกับเผ่าพันธุ์ของชาวอุษาคเนย์” สังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ไพฑูรย์ มีกุล. 2531. ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดอุบลราชธานี: วิเคราะห์กรณีชาวบลูในหมู่บ้านเวินบีก อ.โขงเจียม จ. อุบลราชธานี. เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์และโบราณคดี อุบลราชธานี วันที่ 26-28 มีนาคม 2531 วิทยาลัยครูอุบลราชธานี.

มยุรี ถาวรพัฒน์. 2546. “ชาติพันธุ์ละว้า (ก่อง): การเสื่อมสลาย การดำรงอยู่และการฟื้นฟู” ใน อาข่า-ละว้า-อาหม. เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 วันที่ 26-28 มีนาคม 2546. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

วันดี สันติวุฒิเมธี. 2545. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา: หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วีระ สดสังข์. 2545. สารคดีชุด ชนชาติกวย: ชนกลุ่มน้อยจากกลุ่มแม่น้ำโขงถึงลุ่มแม่น้ำมูล. กรุงเทพฯ : โป๊ปเขียน.

สมชาย นิลอาธิ(ถอดความ).2545. ประวัติศาสตร์ลาว ฉบับกระทรวง
ศึกษาธิการ (ลาว). กรุงเทพฯ : มติชน.

สุริชัย หวันแก้ว. 2547. เชนิยหน้าโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม: นโยบาย
วัฒนธรรมในบริบทใหม่. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษาการพัฒนา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุริยา รัตนกุลและคณะ.2542. ประมวลความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยใน
ประเทศไทย.กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุริยา สมุทคุปต์และพัฒนา กิตติอาษา. 2544. “ยวนสี่ควี่”ในชุมชนทางชาติพันธุ์:
เรื่องเล่าความทรงจำและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนใน
จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา:ห้องไทยศึกษานิตน์ มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีสุรนารี.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2543. “อำนาจ: อัตลักษณ์และความหมาย” ใน แนวคิด
พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม. เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อภิญา เฟื่องฟูสกุล. 2546. อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.
กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักคณะ
กรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อมรา พงศาพิชญ์. 2542. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Barth, Fredrik. 1969. **Ethnic Groups and Boundaries: the Social Organization
and Boundaries.** Boston: Little Brown and Company.

Parker, Martin. 2000. **Organizational Culture and Identity.** London: SAGE
Publication.

Malesevic, Sinisa. 2004. **The Sociology of Ethnicity.** London: SAGE Publication.